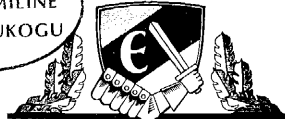

VÕITLEJA

EESTI
AKADEEMILINE
RAAMATUKOGRU

Nr.3 (441) 47. aastakäik

ÜLEMAAILMNE EESTI SÕJAMEESTE JA VABADUSVÕITLEJATE HÄÄLEKANDJA

Mai/juuni 1998

VÕIDUPÜHA 1998

Võidupüha tähistame riiklike püha, mis kajastab Eesti rahva enesetähtsustamise võite ja võitlusi läbi aegade.

Võnnu võit kindlustas Eesti Vabariigi püsimise ja see jääb meie ajalukku uhke peatükina, sellest et eestlane jäi peremeheks oma igipõlisel maakamara.

Veel enam, võit Võnnu all kindlustas meie riikliku iseseisvuse, mis lõi meie riigi kui rahvusvabaliselt tunnustatud õigusi, mille tagajärjeks oli rahvusliku selgroo tekkimine, võimaldades peale rasket Nõukogude Vene okupatsiooni uueks ärkamiseks 1991-dal aastal.

Lugupeetavad kaasvõitlejad: mind häirib mõningate eesti ajakirjanike targused, millega püütakse näidata, et eesti sõjameeste vapper panus teises maailmasõjas olevat olnud natsi-Saksamaa palgasõdurina ja seda ei saavat lugeda eesti vabadusvõitluseks. See ei ole tõde.

Noore koolipoisina mäletan väga hästi, milles tubanded noored eestlased ühinesid idapataljonidega ja Eesti Leegioniga. See oli kõrvamiseks neile tohututele kannatustele, mida Nõukogude Liidu repressioon meie maale tõi.

Olgu nende vabadusvõitlejate mälestus jääv ja püha nii meile kui meie tulevastele põlvete!

Tervitan eestlasi nii Kanadas kui ka üle maailma Võidupühal 1998!

Ilmar Heinsoo, aupeakonsul

Au olgu neile

Fred Ise

Au olgu neile, kes tol raskel ajal, kui riik ja rahvas käisid surmarajal, kui võõras võim meid ja me uhkust tallas, kui vabadus taas uppus vägivallas ja õde, venda meie keskelt kisti, ei karmunud kanda oma rahva risti!

Au olgu neile, kes ei alla vandunud, kes kiitust, tunnustust ei iial andnud ei vaele, kui sellest tõde tehti, ei võimule, mis õiguses ei kehti, vaid vapralt kandsid oma rahva risti — au olgu nüüd ja igavesti!

Ja häbi neile, kes me riiki matsid, kes võõra võimu käsul venda tapsid, kel' au ja truudus oli võõras mõte, kel' enda elu tuli kõigest ette. Need naelu tagusid me rahva risti — neil häbi olgu nüüd ja igavesti!

ÜLEMAAILMSE EESTI VABADUSVÕITLEJATE Keskuse ESINDUSKOGU PEAKOOSOLEK

Korraldane aasta peakoosolek toimus laupäeval, 30. mail 1998.a. Hamiltonis (Kanadas), E.E.L.K. kiriklas, 3 Mapleside Ave.; enne juba kõigile väljasaadetud päevakorraga, mis hõlmas 9-t eripunkti. Enne peakoosolekut toimus juhatuse „kiir-koosolek“, et ettevalmistuda päevakorra osas, teostada revisjonikomisjoni arvepidamise kontrolli ja mandaatkomisjoni tööd. Peakoosolek algas kell 13:15.

KOOSOLEKU AVAMINE, RAKENDAMINE JA TERTITUSED

Peakoosoleku avas esimees August Jurs ja palus püstiseisemisega mälestada üleilmselt kõiki neid tublisi kaasvõitlejaid, kes on eelmisel aastal igaviku kaduvusse varisenud! Tervitusi toob meie kodumaa Eesti Vabadusvõitlejate Liidu kaasvõitlejate (EVL) ja endiste idapataljonide Võitlejate Klubi (EIVK) nimel Ülo Tamre. Koosoleku juhatjaks valiti üksmeelselt August Jurs, sekretäriks Raimond Tralla, ja Mandaatkomisjoni Tarmo Rae ning Vello Puust. Eelmise 1997.a. Peakoosoleku protokoll loeb ette Raimond Tralla, millele täiendusi ei lisata ja kinnitatakse ühel häälel. Mandaatkomisjoni aruande kohaselt võtavad koosolekust osa 14 kaasvõitlejat kokku 24 mandaadiga, seega on koosolek otsusevõimeline. Mandaatkomisjoni liikmed on ka ühtlasi häältelejad. Märkus: Käesoleval aastal valimisi ei toimu.

1997. a. TEGEVUSE ARUANDED

ÜEVK-e Tegevuse aruande esitas esimees August Jurs, millele järgnesid maade esindajate poolt esitatud tegevuse ülevaated. Kahjuks pole aruannet Argentiinast, sest nende esindaja kolis kodumaaale ja side on katkenud ajutiselt. A. Jurs loeb ette Valdek Raiendi kirja, mis käsitleb lisana saadetud Inglismaa (IEÜ) Sõjaveteranide Koondise aruannet, allakirjutanud: Heino Linsi, sekretär. Rootsi Eesti Sõjaveteranide Sõprusühingu aruande esitas nende esindaja Henno Uus. Austraalias on 2 ühingut ja saälse Austraalia Sõjaveteranide Liidu (Returned League) tegevuse kohta esitas suuliselt andmeid nende siinne esindaja Tarmo Rae, kuna kirjalikku esilist ei olnud veel saabunud. Nende teise ühingu, „Eesti Võitlejate Ühing Austraalias“ aruande esitab nende esindaja Edgar Tiilen, millele on allakirjutanud sekretär A. Kangro. USA-ELU-u aruande esitab Ylo Anson, millest selgub, et nemad on toetanud EEK 2700-ga EVSÜ tegevust. Samuti on nende poolt saadetud poliitilisi järelepärimiste kirju Saksa Liiduvabariigi ja Kanada Peaministritele. Järgnevalt esitab Kanada (EVLK) aruande nende esimees Raimond Tralla, mis hõlmab 18 eripunkti. Eesti Vabadusvõitlejate Liit Eestis aruande esitab Ülo

Tamre, millest selgub, et Tartu Tegevus läks üle Tallinna, kus moodustati uus juhatuse. On saabunud ka pikem kiri kol. A. Rebas'e Mälestustahvli osas, mida kavatsetakse avada Viljandis, kuid lähemad andmed puuduvad? Kassa aruande esitab laekur Aadu Tooming ja Revisjonikomisjoni oma loeb ette Guido Toming, milledest selgub, et arvepidamine on igati korras. Kõik esitatud tegevuse aruanded kinnitatakse ühel häälel. Väljaspool aruandeid loeb veel ette sekretär R. Tralla „kiituse kirja“ Viljandi „Sakala“ Eesti Sõjameeste Ühingu esimehele Emil Alesma'le selles, et nemad said lõpuks eemaldada Viljandi Kultuurimaja lava kohalt „Sirp ja Vasara“ kommunistliku embleemi 4. detsembril 1997.a., mida nüüdse uue valitsuse tegelased ei võtnud vaevaks teha ja seda püüti muinsuskaitse ettekäändel säilitada. Seda meie ÜEVK-e kirja on nüüd ka Viljandis avalikult levitatud.

1998. a. tegevuse kava, liikmemaks ja eelarve

Tegevuse kava loeb ette Keskuse esimees August Jurs ja see hõlmab 11 eripunkti. Liikmemaks otsustati jätta endiseks, kuid erisoodustus tehakse kodumaa EVL-le, mis on ainult \$10.-. Laekur esitab 1998. a. Eelarve, mis on tasakaalus \$700.-ga. Kõik need kolm esilist võeti vastu ühel häälel.

TEENETERISTIDE VÄLJAANDMISE OTSUSTAMINE

Vääristamise otsused tehakse erimaade kaupade arvuliselt on need järgnevalt: USA:3; Kanada:10; EVL Eestis: 5 ja Inglismaa: 1. Kõik kokku: 19.

KOHALGATATUD KÜSIMUSED JA LÄBIRÄÄKIMISED

Sõnavõtjaid on mitmeid, kelledest Y. Anson käsitleb „Schönau Kodu“ müügiküsimust ja sellest saadud raha ülekandest Saksa Volkspanka, mis pidi toimuma ol. aprillil 1998. a. Lõplik summa läheks Tallinnas asuvalle Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingule. Samal teemal kõneleb ka Peeter Einpaul ja selgub veel, et saälse sõjameeste liit on oma tegevuse lõpetanud, kelle esimeheks oli Anatol Schmidt. Viimane olla käinud küll kodumaal, kuid ei ole mitte külastanud EVSÜ-t Tatari tänaval? Arvustavalt võetakse ka sõna Tallinnas, Tõnismäel asuva Punaarmeelast, „Pronkskuju“ na meenutamaks raskeid kommunistide poolt (NKVD ja KGB) teostatud terrori ja orjaaega, mille eemaldamiseks EV Valitsus pole ikkagi veel midagi ette võtnud? O Tempora, O Mores!

Läbirääkimiste all võtab sõna Henno Uus, kes tutvustab äsja trükist ilmunud Auraamatut „Pro Patria“, mida trükiti teatavasti Tartus ja hõlmab sõjas langenud 6666 eesti sõjaväelase nimesid, kes kaotasid oma elud kommunistide vastu võideldes II Maailmasõjas. Selle andmete kogumist algas juba 30.a. tagasi kapten Aleks Kurgel. See ajalooline suurteos sai teoks mitmete annetuste kaudu, millele on kirjutanud Prof. Herbert Lindmäe saatesõna. Edasi kuulatakse veel H. Uus'i sõnavõtet, et kommunisti vastastest võitlusest on, otseselt või kaudselt, osalenud: 1/5 eesti rahvast, s.o. ca 200,000, kelledest on ligi 2,000 metsavendadena langenud, resp! mõrvatud! Nende kirjastamise projekti EV Valitsus ei toeta. Kodumaal tuntakse huvi endisest EV Lennuväge käsitlevast ajaloolisest teosest, mille käsikiri omab 300 lehekülge ja lisana ka 100 fotot. Sellega on samuti rahalise toetuse puudus, „et ei ole raamatut, kui pole toetust!“

Sõna võtsid veel Ylo Anson, Pearu Nõmmik ja Ülo Tamre, mis olid n.n. „kinnised“ ja neid ei protokollitud, nagu NATO ja teised sõjalised küsimused kodumaa, ning mujal Euroopas. Üldküsimusi käsitles veel Ralfi Moks, Raimond Tralla, August Jurs, j.t. Asjalik koosolek lõppes kell 16:30 Eesti Hümni 3-da salmi laulmisega. Toimus ühispildistamine.

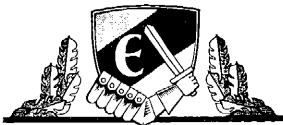
Koosolekule järgnes ühine maiitsev eine, mille oli valmistanud Hamiltoni EVÜ-u liige Arnold Bohl ja nii jätkusid läbirääkimised lõunalauas. Kaugemalt olid saabunud koosolekuile Y. Anson ja H. Uus Connecticutist, P. Einpaul ja T. Ruben Detroit'ist, P. Nõmmik kodumaalt ja V. Puust Buffalo'st. Õeldi südamlikku tänu Hamiltoni EVÜ-u juhatusele lahke vastuvõtu eest! Järgmisel Põhja-Ameerika Sõjameeste päevad toimuvad 29. ja 30. augustil „Seedriorul“, koos aktuse ja perekondliku koosviibimisega peamajas! -a.

ÜEVK-ESINDUSKOGU PEAKOOSOLEKUST OSAVÕTNUD DELEGAADID 30. MAIL 1998. A. HAMILTONI EESTI KIRIKU MAJAS.

Istuvad: (vas.) koosoleku sekretär Raimond Tralla, Aadu Tooming, EV kol. -ltn. Ülo Tamre, koosoleku juhataja August Jurs, Ralfi Moks ja USA kolonel Ylo Anson. Seisavad: (vas.) Toomas Ruben, EV major Pearu Nõmmik, Vello Puust, Tarmo Rae, Edgar Tiilen, Guido Toming, USAF major Henno Uus, Maks Pertens ja Peeter Einpaul.

Foto: Raimond Tralla

Ülemaailmne eesti sõjameeste ja vabadusvõitlejate häälekandja

„VÕITLEJA“

Väljaandja: Sihtasutus „Võitleja“

Esimees-peatoimetaja: A. Jurs, 29 Burke Ave., Brantford, Ont., Canada, N3S 6V5. Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse esimees. Tel.: (519) 753-3089.

Tegevtoimetaja: E. Lindaja, 47 Fielding Cres., Hamilton, Ont., Canada L8V 2P3. Tel.: (905) 383-0038, faks: (905) 383-0038.

Toimetuse kolleegium: R. Milk, E. Reinas, P. Oska ja R. Tralla.

Majandusjuht P. Oska. Ajalet „Võitleja“ postiaadress: 958 Broadview Ave., Toronto, Ont., Canada, M4K 2R6. Rahatšekid saata „Võitleja“ nimele.

„Võitleja“ esindajad: USA-s: Ylo Anson, Boston Hill Rd., Andover, CT, 06232, USA. Inglismaal: Heino Linsi, 7 Orlando Road, Leicester LE2 1WN, England. Austraalias: Leo Laanemaa, 19 Fitzgerald Cres., Strathfield South, N.S.W. 2136, Tel. (02) 9642 4045.

Autori nime või nimetähga varustatud kirjutiste sisu eest vastutavad autorid ise.

„Võitleja“ ilmub kuus korda aastas.

Aastatellimine: 25.00 dollarit Kanada rahakursi alusel

“THE COMBATANT”

ESTONIAN BI-MONTHLY

Published by “Võitleja”, 958 Broadview Avenue, Toronto, Ont. Canada M4K 2R6

E-Mail address: rmoks@aol.com

Faks (905) 383-0038

„ÕIGED“ EESTI VABADUSVÕITLEJAD

14. aprilli „Sõnumilehes“ kirjutas üks tegelane, Aare Raid, segase artikli, milline solvab eesti vabadusvõitlejaid, on ühte gruppi pooldav ega tunne asjaolusid.

Ta halvustas eesti Teise maailmasõja sõjamehi-vabadusvõitlejaid sedavõrd, et peaks häbenema. Ei maini, et need eesti mehed pidid olude sunnil võitlema sakslaste poolel, sest neil ju polnud teist valikut, kandes ka saksa vormi. Punaarmee oli ära viinud kõik eesti sõjaväe varustuse ning sõja materjali, nii nagu olid nad rõõvinud ka muud Eesti varandust.

Igal eesti üksusel olid saksa vormil Eesti riigi lipu värvid ning teised eesti märgid.

Eesti sõjamees sõdis ühe hirmsama ja verejanulisema vaenlase vastu, kes ainult üheaastase okupatsiooni vältel oli hävitanud peaaegu ühe kümnendiku meie rahvast ning järgmise viieksaastase okupatsiooni ajal, hävitas ühe kolmandiku Eesti riigi kodanikest.

Aastasade jooksul olid balti parunid oma ülbusega tekitanud Eestis viha sakslaste vastu ning poleks olnud mõeldav, et eesti mees oleks ühinenud saksa sõduriga Teises maailmasõjas, kui vene kommunism poleks näidanud varem oma verist, alatut, valelikku nägu ning oleks rahule jättnud meie rahva. Eestlastel polnud teist võimalust, nad pidid võitlema koos sakslastega kommunismi vastu, mis tahtis hävitada Eesti riiki.

Et Teise maailmasõja ajal rumalalt kavandatud ja pärast sõda loodud olukord Euroopas, võimaldas samadele kommunistidele kahandada meie rahvaarvu juba kaheksa protsendi võrra, see ju kinnitab veelgi meie sõjaagset hoiakut. Aare Raidi sõbra, Jaan Krossi ütetus televisioonis, et viiskümmend aastat Nõukogude okupatsiooni, eesti rahvas elas üle, natside (see, mida endised kommunistide pooldajad ikka nimetavad), Saksamaa okupatsiooni rahvas ei oleks üle elanud, on sulaselge punaste mõtteviis.

Õiged eestlased on seni ja saavad ka tulevikus nägema ning arusaama, et eesti sõdur saksa mundris oli Eesti vabaduse eest võitleja, sõdades meie verise vaenlase, kommunismi, vastu. Miks A. Raid seda teisiti tahab nüüd näha ja meie valitsust Euroopa rahvastega segamini ajada, teab tema ise?

Õiged lääneriikide poliitikud pole kunagi nimetanud Eesti ja teiste Balti riikide Teise maailmasõja sõjamehi natsideks, seda on teinud ainult mõned teatud isikud, kes saavad ka selle eest tasu. Et Eesti Leegion ja Diviis kandsid relva-SS vormi, oli vaid parema relvastuse saamiseks. Eesti märgid aga eraldasid nad saksa üksustest. Neil väeasadel polnud midagi tegemist saksa „allgemeine SS-iga“. See on viimase aja väljamõeldis kommunisti toetajate poolt. Imelikult, omas artiklis, Aare Raid ei nimeta sõnakestki Nõukogude Liidu pool sõdijaid, jättes need „õigeteks meesteks“.

Teise maailmasõja aegsetel Eesti sõduritel pole midagi häbeneda, nad võivad olla uhked, sest nad olid ühed esimestest, kes võitlesid kommunistliku ideoloogia vastu, millisel polnud autunnet ega lugupidamist inimõigustest. Küll aga mõistab ajalugu hukka need, kes on püüdnud ja ikka veel püüavad heita kahtlust meie sõjameestele-vabadusvõitlejatele, olles aga ise nüüdki veel „punases uimas“, püüdes sealjuures toetunud kommunistide kuritegusid varjata, tõstes ikka veel esile endist saksa režiimi, mida pole enam olemas, seda Hitleri aegset valitsust.

Eesti sõdur-vabadusvõitleja oli ja jääb vabaduse sümboliks, vaatamata nende „mustajate“ püüetele. Nad olid sõdurid nagu Eesti „Esimeses“ Vabadussõjas. Kes olid need, kes tapsid Eesti vabadussõdalasi, kas polnud need kommunistid, kes seda juba 1940 ja 1941 aastal tegid, samuti ka peale Teist maailmasõda? Kas polnud need kommunistid, nii venelased kui ka eesti omad?

Eesti valitsus tegi õieti, vääristades meie „Teise“ Vabadussõja veterane. Teise

VABADUSVÕITLEJAT AUGUST SUMBERG'I MÄLESTADES

Reedel, 8. mail suri Toronto's üks eesti endine sõjamees-vabadusvõitleja August Sumberg, kes oleks saanud kahe päeva pärast 87. aastaseks. Ta oli üks esimestest eesti meestest, kes haaras relva, et kaitsta meie isademaad okupeerijate ja rahva hävitajate vastu.

Sündinud 10. mail 1911.a. oma isatalus Helmes, Valgamaal, sai alghariduse kohalikus algkoolis ning lõpetades Tõrva ühisgümnaasiumi, astus 1933.a. Eesti sõjaväkke, kus lõpetas Eesti Sõjakooli aspirantide kursuse, ülenatati järgmisel Vabariigi aastapäeval ohvitseriks. Peale selle lõpetas ta Noorte Meeste Kristliku Ühingu Baltimaade suvekooli kolmeaastase kursuse kehakasvatuse alal. Oli juba gümnaasiumi ajal Kaitseliidus, võitis osa laskevõistlustest lätlastega ja Võrus asuva 7-nda rügemendiga.

August astus Tartu Ülikooli 1935. aastal õigusteadust õppima. Sel ajal oli ta ka Tartu-maa maleva üksiku sidekompanii õppepealik ja esilaskur, saades selle maleva meistrilt 300 meetri sõjapüssi võistlustel.

Õpingud ülikoolis katkestas Teine maailmasõda, sest isamaa kutsus teda võitlema Eesti vabaduse ja iseseisvuse eest. Esimene sõjavõitlus algas tal Tartus 1941. aasta suvel Ermajõe ääres, kus ta oli rühmaülemaks. See võitlus oli taanduvate Punaarmee ja hävituspataljoni, nende sealt ka üks läti punaste üksus. Peale neid lahinguid astus ta vabatahtlikult ühte eesti Politseipataljoni, olles algul rühmaülemaks, hiljem kompanii-ülemaks ning ka pataljoni ülema adjutandiks.

1943. aastal õli vastu jõululaulpäeva, tabas teda püssikuul. Selle tagajärjel kaotas ta oma vasaku silma nägemise. August viidi Pihkva sõjaväe haiglasse paranema. Seal oli talle jõulu esimesel jõulupühäl suureks üllatuseks väljamarssali von Kühleri külasõidule haiglasse, kes isiklikult August'it õnnitles ja aumärkidega dekoreeris. Seal haiglast viidi ta Saksamaale, Königsbergi silmakliinikusse. Pärast pikemat ravi, jõudis kodumaale ajal, mil toimusid seal juba rasked lahingud. August määrati pioneer-kompanii ülemaks Viljandis, kust aga septembrikuu algul pidi Eestist lahkuma oma staabiga, eesti sõjameeste kogunemispaika Neuhammeri, Saksamaal.

Siingi pidi ta läbi tegema Neuhammeri kaitselahingud, jõudes lõpuks Eesti Tagavara-rügemendi kogunemiskohta Taanis, kus peagi tuli sõjal lõpp. Siit siiski, enne seda, jõudis ta Tagavararügemendi osaga tagasi Saksamaale, Uklei järve äärde, kust läks teekond edasi Belgia sõjavangi laagrisse, seal taheti balti sõdurid välja anda N. Liidule. Selle aga keelas ära inglise sõjavägede juhtaja. Vabaneses sõjavangist, asus August elama Geislingeni DP-laagrisse, seal töötas ta toitlustamise alal IRO juures ülevaatajana.

Oma sünnikuul emigreerus ta 1951. aastal Kanadasse, kus töötas vabrikus keemikuna. August on olnud tegev meie sõjameeste organisatsioonides. Oli üks Toronto Eesti Võitlejate Ühingu asutaja ja mitmekordne juhatuse liige. Selle eest vääristati teda ühingu kuldmärgiga. Oli ka Kanada Eesti Võitlejate Liidu juhatuse liige ning valitud, alates 1972. aastast, Liidu Esinduskokku. Olnud ka, selle asutamise saadik, Eesti Ohvitseride Kogu Kanadas liige. On olnud eesti sõjameeste-vabadusvõitlejate häälekandja „Võitleja“ juhatuse, aidanud kaasa alati ajalehe väljasaatmisel.

August'it teenide meie vabadusvõitluses on hinnatud ka Ülemaailmse Eesti Vabadusvõitlejate Keskuse Teeneteristi annetamisega.

Akadeemiliselt kuulus ta Korp. „Ugalasse“, alates 1935. aastast. Lahkunu oli viimaste päevadeni tegevusrikas ja näis igati nooruslik, vaatamata ta aastate arvule. Kõik eesti sõjamehed, vabadusvõitlejad leinavad teda kui tublit vabadusvõitlejat ja sõpra, olles tubli eestlane ja kõigile eeskujuks.

A. Jurs

Surma läbi lahkus lugupeetud
T.E.V.Ü. asutaja liige

ksv! AUGUST SUMBERG, vkm, vtr/III

sündinud 10. mail 1911
surnud 8. mail 1998

leinab
Toronto Eesti Võitlejate Ühing

Surma läbi lahkus lugupeetud
abiline „Võitleja“ peres

ksv! AUGUST SUMBERG, vkm, vtr/III

sündinud 10. mail 1911
surnud 8. mail 1998

leinab
„Võitleja“ pere

KODUMAALT (VILJANDIST) SAABUS TOIMETUSELE JÄRGMINNE KAASTUNNE

Mälestame Ülo Jürimaa'd ja avaldame kaastunnet omastele ning „Võitleja“ toimetusele!

EESTI SÕJAMEESTE „SAKALA“ ÜHING

maailmasõja aegsed vabadusvõitlejaid vastavate autasulike teeneteristidega.

Ei saa ka uskuda Raidi kolleegi Warren Christolen'i juttu, et meie Teise maailmasõja vabadusvõitlejad ei sõdinud Eesti vabaduse eest. See on ühe mitte-demokraadi mõtteviis, kes tahab ennast tähtsaks teha!

Paljud meie sõjamehed ohverdasid oma elu Eesti vabaduse eest ning kõik teised olid valmis seda tegema! Kas Aare Raid ei saa sellest kõigest aru? A.J.

ÄÄREMÄRKMEID TARTU RAHULEPINGULE TÄNAPÄEVA KONTEKSTIS

31. jaanuaril 1998 Tartu Kaitseliidu majas toimunud konverentsil

Professorid Peeter Järvelaid ja Helmut Piirimäe andsid ajaloolise tausta ja ülevaate Tartu Rahust. Ma sooviksin sellega seoses esile tuua või kommenteerida mõnda aspekti tänapäeva kontekstis.

Riigikogu liige Enn Tarto nimetas Riigikogu infotunnis 26. jaanuaril s.a. Tartu rahu „pühaks“. Rahulepingud ei kuulu mütoloogia valdkonda, isegi mitte kui nad on sõlmitud paavstide, kardinalide või teiste pühade meeste poolt. Nad kuuluvad rahvusvahelise poliitika või rahvusvahelise õiguse valdkonda. Peab märkima ka, et rahulepingud ei ole igavesed, kuigi nad sageli on sõlmitud väga tarkade riigimeeste poolt. Ajaloo vältel olevat sõlmitud üle 8 000 rahulepingu. Tavaliselt üks lepingupool rikub lepingut ja muudab selle kehtetuks agressiooni või sõjaga. Esimese maailmasõja lõpetanud Versailles' rahuleping muutus kehtetuks 1939.a. Saksamaa kallaletungiga Prantsusmaale.

Kindral Johan Laidoner oli realist, kui ta oma 23. juuli 1919.a. päevakäsu kaitsväele kirjutas: „Ei ole Vene nõukogude vabariik seni ühtegi rahvusvahelist lepingut pidanud, vaid muudab ja lõpetab neid sel ajal, kui see enamlaste valitsusele kasulik.“

2. veebruaril 1920 allkirjutatud Tartu rahulepingut ei ole Venemaa algusest saadik täielikult täitnud, eriti selle majanduslike ja varanduslike kohustuste osas. Finantseeriti ja infiltrreeriti riigivastaseid mässulisi kommuniste. Kui 1. detsembril 1924 Venemaa poolt juhitud kommunistlik võimuharimine Eestis oleks õnnestunud, siis oleksid Vene väed Eestis okupeerinud. Sõjalise jõu ähvardusel sunniti Eestile 28. septembril 1939 peale nn. baasilep. Eelnevalt Eestis isoleerimise Nõukogude Liidu mereväe ja õhujõudude poolt, 17. juunil 1940 okupeeris NL Eestis ning muutis ta oma liiduvabariigiks. Lääneriigid, eesotsas USAGA, ei tunnustanud seda vägivaldset okupatsiooni ja inkorporeerimist, vaid tunnustasid jätkuvalt de jure Eesti Vabariiki Tartu rahuga rahvusvaheliselt tunnustatud riigipiirides. Samuti tunnustati ka Eesti Vabariigi diplomaatide tegevust. Taasiseseisvunud EV Valitsus ja Riigikogu taganesid 1991.a. de facto Tartu rahuga Eestile rahvusvaheliselt aktsepteeritud piirist.

1944.a. kui ENSV territooriumi vähendatud NL Ülemnõukogu Presidiumi otsusega, liites Petserimaa ja Narva jõest idapoolse ala EV territooriumist Pihkva ja Leningradi oblastitega. Tookordne ENSV Valitsus ja võimul olnud kommunistlik partei ei protesteerinud selle vastu. Venemaa poolt tema külge liidetud territooriumitel toimus rahvuslik puhastamine, „ethnic cleansing“ nagu serblaste poolt Bosnias, mis on rahvusvaheliselt taunitav. Eestlased ja ingerlased kõnelustel aladel kas küüditati või hävitati, nende asemele toodi venelased. NL-i kolonisasioonipoliitika tagajärjel on Eestis toimunud suured demograafilised muutused. Siia on sisse toodud üle 600.000 kolonisti, nende hulgas umbes 20.000 endist kriminaalkurjategijat Muuga sadama ehitamise ajal. Eesti vanglad on praegu täidetud Venemaa kriminaalkurjategijatega, keda Eesti maksumaksjad peavad Eesti Riigikogu ja Valitsuse otsusel toetama, kuigi see raha kulubs õigupoolest eesti lastele ja pensionäridele.

Kui ENSV Ülemnõukogu 20. augustil 1991 EV iseseisvuse taastas nn. järjepidevuse alusel, ei teinud ta katsetki taastada Tartu rahu õiguseid piire, vaid aktsepteeris Venemaa poolt 1944.a. suvaliselt tõmmatud uue piiri ebamäärase sisuga „majanduspiiri“ nime all.

Suursaadik Lennart Meri (praegune president) tegi 1992.a. ettepaneku vähendada EV merepiiri Soome lahes 12 meremiili 4 meremiilini Venemaa huvides. Selle ettepaneku Riigikogu ka kinnitas. Lätiga lepit meripiiri osas kokku teatud järeleandmisega Riia lahes Läti kasuks, ilma et selle eest oleks kompensatsiooni nõutud kas või näiteks Valkas eestlastele kuuluvate majade osas. Teatavasti deklareeris peaminister Andres Tarand 1994.a. detsembris Soomes, et tookordne valitsus oli nõus sõlmima Venemaaga piirilepingut, milleks tal oli riigikogu kõigi fraktsioonide nõusolek, kusjuures Eesti aktsepteerinuks Venemaa poolt määratud praeguse piirijooni. Pärast seda tegi EV välisministeeriumi piirkomisjon veel mõningad järeleandmised Venemaale Peipsi järvel ja Narva veehoidlas.

Kui 1996.a. detsembris välisminister Siim Kallas käis Petroskois Eesti rahva eest saladuses hoitud piirilepingut alla kirjutamas või parafreerimas, siis selgus üllatusena, et Venemaa välisminister Jevgeni Primakov ei olnud ikkagi nõus piirileppele alla kirjutama, kuigi Siim Kallas oli nõus ära jätta igasuguse vihte Tartu rahulepingule. Vene poolt tõstatati uusi nõudmisi seoses Eestis elavate venelaste õigustega.

Momendi ei ole Eesti Vabariigi iseseisvuse üks eeldusi — kindel territoorium kindlate piiridega — rahvusvaheliste normide kohaselt päriselt paika pandud. Kindel piir on aga ka Euroopa Liitu ja NATOsse astumise eeldus. Üks põhiline momendikriitika ongi, et EV välisministeeriumil piirkomisjon ei ole tõstnud üldse ühe küsimust, et Setumaa või osa Setumaa peaks kuuluma Eestile kindlalt määratud piiriga. Eesti on teinud ainult järeleandmisi.

Minu isiklik kartus on, et kui Venemaa kirjutabki alla tema poolt määratud piiridega piirilepingule, siis võib tema poolt varsti tulla uusi nõudmisi venelaste õiguste kaitseks, nagu nende EV territooriumide liitmiseks Venemaaga või neile autonoomia andmiseks, kus elanikkonna enamuse moodustavad venelased. Siia võivad kuuluda Narva ääri ja ümbrus, Sillamäe linn, Kohtla-Järve või koguni kogu Ida-Virumaa, samuti Paldiski ja isegi Tallinn.

USA ja Balti hartas mainitud „rahvusvaheliselt tunnustatud piir“ on EV Valitsuse poolt jäetud täiesti Venemaa meelevalda, ilma et EV Välisministeerium eestlaste rahvuslikke huve kaitseks. Sama harta kohaselt ei olegi Eesti enam rahvusriik ega eestlaste riik, vaid „erinevaist rahvusgruppide“ koosnev „inklusiivne“ ühiskond!

Venemaa ei ole nõus aktsepteerima isegi vihamist Tartu rahulepingule kui ajaloolisele dokumendile, rääkimata selles määratud piiride tunnustamisest. 8. jaanuaril 1998 ütles Venemaa asevalisminister Aleksandr Avdejev end juhitudvat „riiklikust joonest, mille president Boriss Jeltsin kinnitas aprillis 1994 ja mille järgi Eesti esindusorganid esitasid 1940. aastal NSV Liidu Ülemnõukogule ametliku pöördumise riigi vastuvõtmiseks NSVL-i koosseisu, mistõttu anneksiooni rääkimine on õigustamatu“. Jeltsinil ja Avdejevil on teatud määralt õigusi, sest tollaegne riigivõimkogu esimese A. Veimer ja sekretär O. Lauristin on ju tõesti alla kirjutanud 22. juulil 1940 kirjale, milles paluvad NSV Liidu Ülemnõukogu „võtta vastu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik Nõukogude Liidu koosseisu“ liiduvabariigina.“ Jeltsin ja Avdejev on oodanud mitu aastat, aga EV Riigikogu ei ole seda palvet hukka mõistnud ega õigustühiseks kuulutanud, ei ole tauninud ka okupatsiooni ega ole kuulutanud okupatsioonivõimu teostanud kommunistlikku parteid kuritegelikkuse! Ei ole ka kedagi kohtulikult karistatud ei reeturliku tegevuse ega isegi mitte tapmise eest.

Venemaa välisminister Primakov ütles paar päeva tagasi Brüsselis, et teiste riikide

ametisikud on talte kaastunnet avaldanud venelaste olukorra pärast Eestis. Nii et okupandid ja kolonistid on hoopiski kannatajad eestlaste rõhumise all!

Väliseestlased suutsid vabatahtlikult ja oma kulul valgustada tegeliku olukorda okupeeritud Eestis, kuid taasiseseisvunud Eesti välisministeerium ja suursaatkonnad oma arvukate palgaliste töötajatega lasevad kõik pea peale pöörata! Ei tohtivat venelasi ega Venemaa ametisikuid nende valedel väidete kummutamisega ärritada konverentsidel ega pressis! Milleks on Eestil suursaatkond Moskvas, kui ta ei suuda selgitada kõige lihtsamaid fakte ei Venemaa välisministeeriumile, duumale ega vene rahvale? Ometi on see diplomaatide otsene ülesanne. Protestiks Avdejevi ja Primakovi väidetele peaks praegu suursaadik ja diplomaadid Moskvast ära kutsutama ja nad kompetentsematega asendama. Välisministeeriumil tuleks oma suhtumist muuta.

Austatud TARTU RAHULEPINGU konverentsil osalejad! Kas teie teate ühtegi imperialistlikust koloniaalimpeeriumist vabanenud riiki, kes oleks pärast iseseisvumist jätnud oma territooriumile suhteliselt rahvaarvuga nii palju okupeerinud sõjaväelasi, tsiiviilokupante ja koloniste, kui neid on Eestis? Ma ei tea ühtegi. Kas teie teate mõnda teist riiki, kus elab 5% illegaale, s.o. illegaalseid elanikke, keda ei saadeta tagasi nende kodumaale, isegi ei üritata seda teha? Mina ei tea. Miks üle 120.000 Venemaa kodaniku ei taha minna oma kodumaale, vaid elavad Eesti riigis, kes pole neid siia kutsunud, pealegi kui neile elu Eestis ei meeldi? Miks Eesti välisministeerium ja valitsus tahavad veel muulastele kodakondsuse saamist kergemaks teha, sellega neile poliitilist võimu juurde andes? Miks Eesti riik ei nõua Tartu rahu eiranud ja eiraval agressoril okupatsioonikahjude kompenseerimist? Vaadake, kuidas väikeriik Iisrael nõuab iga hukkunud ja kannatanud juudi eest kõrget rahalist kahjutasu ning süüdlaste karistamist, ükskõik kus kuriteod on toimunud?

Tartu rahu oli monument Eesti Vabadussõja kangelastele. Rahvasteliit tunnustas 1922. aastal Tartu rahuga määratud piiri Venemaaga kui Eesti rahvusvahelist piiri ja tegelikult ka kui Euroopa piiri. Kordan veel, et enamik lääneriike, eesotsas USAGA, jätaks selle piiri de jure tunnustamist okupatsioonist hoolimata kunni 1991. aastani, millal Eesti iseseisvus taastati. Taasiseseisvunud Eesti valitsused ja Riigikogu koosseisud ei ole aga Eesti piire kaitsnud sama meelekindlalt, kui seda tehti 1920. aastal.

Karl Laantee, Tartust

ÜLEMAAILMNE EESTI VABADUSVÕITLEJATE KESKUS 1998. AASTA TEGEVUSKAVA

Keskus jätkab oma ülesannete täitmist Põhikirja alusel ja peakoosoleku poolt määratud juhustel, sääljuures ülimaldas sihiiks pidades Eesti rahva abistamist demokraatliku korra kindlustamiseks ning võõra võimu eemal hoidmist, Tartu 1920.a. rahulepingu piirides, sellejuures esmajoones:

1. Hoida tihedat sidet liikmesorganisatsioonidega, vahendades informatsiooni ja äratuuta tähtsamad asjaolud ka sõjameeste-vabadusvõitlejate häälekandjaks. „Võitlejate“.
2. Hoida tihedat sidet iseäranis Eesti Vabadusvõitlejate Liiduga Eestis ning püüda neid aidata demokraatliku korra säilitamisel. Samuti aidata Eestis asuvald meie poolt võideldud sõjaväestatud.
3. Võttes arvesse ikka veel Vene valitsusliikmete poolt tehtud ähvardusi, avaldada survet ka Eesti poliitikutele, et mitte anda erilisi soovpe panuvallitsuste poolt sisseveetud venelastele, mida Vene poliitikutud nagu nõuavad. Seda iseäranis Eestisse jäänud endiste punaarmeeleaste suhtes ja nõuda nende lahkumist Eestist, kui nende käitumine ei vasta Eesti demokraatlikele korrale.
4. Nõuda ikka Eesti piiride taastamist Tartu Rahulepingu alusel, millist piiri peaks praegune Vene valitsus pidama õiguslikuks. Seda ka selgitada teistele riikidele.
5. Toetada meie keskorganisatsiooni, millised taotlevad meie isademaa demokraatliku korra õigusepärast taastamist.
6. Vääristada kaasvõitlejaid ja ka teisi isikuid, kes ülesnäidanud erilisi teeneid meie rahva vabadusvõitluses, peale sõda, Keskuse Teeneteristidega, nii väljaspool Eestit kui ka Eestis.
7. Hoolitseda Eesti Vabadusvõitlejate Ausammaste eest Seedriorul.
8. Toetada Eesti Kaitsejõudude ülesehitamist, nagu see meile võimalik.
9. Toetada Eesti Vabariigi riiklike tähtpäevade tähistamist, nagu Vabariigi Aastapäev, Vabadussõja alguse tähtpäeva, Eesti rahva Võitluspäeva 10. augustil ja Võidupüha tähistamist juuni kuul.
10. Toetada Põhja Ameerika, ning ka teisi, Eesti Sõjameeste Suvepäevi, kus mälestame Eestist lahkumist, kui ka relvavendade kannatusi, kel polnud võimalik seda teha ning kannatasid kommunistide hirmutegude pärast.
11. Osavõtta Esto-20 ürituste ettevalmistamisest, iseäranis sõjameeste ürituste alal, nagu seda oleme teinud kõigil ülemaailmsel Eesti Päevadel.

Sõjameheliku lugupidamisega: Juhatus

Kindral Aleksander Einseln kandideerib riigikogusse

Kindral Einseln kandideerib Põllumeeste Kogu nimekirjas järgmistel valimistel riigikokku. Kindral Einseln sooviks on sõida korruptsiooni vastu, mis kajastub selles, et tema sõnutsi „võimul on kaabakad“ ja „sulaselge varastamine käib erastamise sildi all“. Tema sõnul on näiteks sõjaväeatastsee nimetamine Ühendriikidesse raharaskamine. Kindral Einseln kinnitab, et ta ei tulnud Eestisse korruptantidega kohanema, vaid midagi muutma. Kui ta saab riigikogusse, on tal võimalus rohkem Eesti heaks teha.

BNS, 28. mai

Kõigevägevama kutsel lahkus taevasse Rahuriiki meie endine
EVLK juhatusse liige ja ustav kaas-võitleja ühisürituste korraldamisel

Leitnant AUGUST SUMBERG, VKM ja VTR/3
(10.05.1911–08.05.1998)

Mälestavad kurbuses
EESTI VABADUSVÕITLEJATE LIIT KANADAS
JUHTUS JA LIIKMESORGANISATSIOONID
RECIENT IN PACE!

Ühe 46. rüü. kompaniile Ants Kiusalaas mäletab:

Saatuslik lahing Narva jõel, endise Vaasa küla esisel 1944. aastal (1)

Ma ei ole juhtunud lugema sõjakaaslaste kirjeldusi võitlustest Narva jõe ääres, juulis 1944.a. Seda eriti 46. rüü. lõigus Vaasa külast Riigikülani, kus oli mitmeid jõest ületulekuid ja sissimure. Minu noorem õde Tartus kuulab alati sõdurisaateid ja suvel 1997.a. oli seal üks Virumaa mees rääkinud lahinguid Vaasa küla juures ja nimetanud minu nime kui kompaniile. Kirjutan siis selle peatüki oma sõdurielust enne kui aeg tuhmistab mälul.

Ants Kiusalaas, sündinud 1924.a., lõpetanud Tartu Poeglaste Gümnaasiumi ja Tõlzi sõjakooli märtsis 1944.a. Mitmel korral saanud haavata.

24. juulil 1944.a. kell 5 algas venelaste poolt meie äge „sturm“! Olin kompanii punkri juures, jätsin paar meest ühe telefoni valvessa ja teise side jaoks, ise kiirustasin käskjala ja mõne mehe saatel ette. Punker asus umbes 500 m. Narva teest, seega jõe kaldast tihedamas noormetsas. Jõe suunas oli tükati purustatud soomaad, tükk heinamaad, mõni peenar põldu, siis Narva — Narva-Jõesuu tee ning selle ja jõe vahel oli olnud Vaasa küla. Nüüd oli küla maatas, punkreid, koopaid ja käike täis. Küla varemete keskkohtas oli kõrgem punkt jõepeinnast — umbes viis meetrit.

Kohe punkri nurga tagant välja joostes oli tunda suitsu imalat haisu, mis muutus tihedamaks jõele ja teele lähenedes. Selle suitsukatte tekitasid miinipildujate miinid, mida sadas õige tihedalt. Mehed ees hõõrusid omi kiptavaid silmi ning püüdsid näha ja kuulata, kas on jõe poolt midagi tulemas. Teadsin kohta, kus sai minna vee pinnale lähedale, oli näinud sealt jões ujumas. Vee kohal oli suitsu hõre. Nähtavus oli vee pinnal umbes sada meetrit, kaevikute ümber ja tee vaevalt kümme meetrit. Mingit karjumist ja hääli oli kuulda meist vasakul 1. kompanii vastas. Paate polnud näha. Granaadituli hakkas aegajalt vähenema ja kella 7 paiku võis päikest suitsus näha. Hakkasime siis rindeid miinirünaku ja suitsu tagajärgi nägema. Parema naaber — ltn. Hommiku lõik Rebasa pataljoniist oli saanud osa miine. Selle vastu aga vasak naaber 46/1. n.ltn. Korpi kompanii lõik kõva tuld. Oli kindel, et paat oli seal saanud. Kas mõni mees kaasa viidi, jäi segaseks. Mul jäi pealelõunat selgus saamata nii Korpi kui ka patüli käest. Oli ju omal igasugu asju ajada ning järgmisel hommikul algas suurrünnak. Õnneks olid meiepoolsed kaotused väikesed, vaatamata suitsuiniinde intensiivset tuld, oli üks langenu ja kolm haavatut.

Jutud rinde tagant tõmbamises, kuhugi Sinimägede joonele, algasid juba enne jaanipäeva. Juuli esimestel nädalatel tuli korraldus miinide ja üleurse laskemoona saatmiseks tahapoole. Kunagi sel ajal monteeriti maha ka kerged haubitsad ja paar õhutõrje 37 mm. kahurit, mis asusid Sininõmme ja 1. pat. staabi vahel. Kokkuleppel pataljoni ülemaga, oleks 46/2. taandunud viimasena 46. rüü. 1. pataljoni lõigust. Nii ei saanud ma ka mine aga muud varustust tahapoole. Pataljoni staabi lähedal punkris asus karistussalk. Need olid hüppest olnud mehed või muidu distsipliini rikkujad, mõned neist aga kõvad lõoma mehed. Minu kompanii mehi seal ei olnud. Rünaku puhul pidi see jagu (olist 10–12 meest) kiiremas korras tulema ette 46/2. 1-mese rühmaülema käsutusse. Seda nad suitsurünaku ajal ka tegid, kaotades ühe mehe ja mõned haavatud.

Kompanii 46/2. lõik oli umbes 900 m. lai, peamiselt Vaasa küla varemetel. Kompanii pikem lõik ulatus Vaasa varemetest Narva suunas 700 m, kus naabrics oli Rebasa pataljoni 1. kompanii, ltn. Hommik. Vasem oli lühem, ulatus Vaasa varemetest 200 m mere suunas, naabrics 46/1., van.ltn. Korpi. Vastu kunagist Vaasa küla, oli venelaste poolal saar, mille pikkus 200 m ja kõrgem koht, 5–6 meetrit, oli varem kaetud metsaga, mõlemis otsas oli luga ja roostik, vene poolt saarele oli neil purded või sumasid nad suve ajal vees. Saar tegi palju tüli — jõgi kitsenes selles kohas, tuues sellega venelased ja nende täpsuskütil meile lähemale. Saare tagune oli ka heaks paatide koonduse kohaks. Kevaduslül lasid 28-cm. mörserid saare kaunis segamini, kuid vankad sättisid selle varsti korda. Saare lähedalt, üle Vaasa küla, oli venelastel 1944.a. veebruaris suurem jõest ületulek, nad sihtisid Peeterristi juurde, Tallinna maanteele, et Narvat ära lõigata.

Lahingutega Vaasast kuni Siivertsis surnuaiani, õnnestus Eesti diviisil ja „Nordlandil“ venelased üle jõe tagasi suruda. Ka meil oli suuri kaotusi. Viimase vastupanupesa likvideerimise eest sai Harald Nugiseks Rüütliristi. Märtsi esimesel poolel üritasid venelased veel kord samast kohast ületulekut. Vähestel õnnestus meie rindesse tungida, kus nad peatselt likvideeriti. Üks jääle veetud kahur oli seal jäälagunemiseni. Paaril õli tegid venelased lennukitega suurrünnaku Narvale, põletades linna peaaegu maha. Õised vähemad pommitused kestsid veel paar nädalat, peamiselt Narva lähisteel.

25-dal juulil võis karta suurrünnakut ja kella viie ajal läkski põrgu lahti. Jätsin telefonivalve ja veel ühe mehe ning kiirustasin 1. rühma lõiku. Lõik oli saarest pärvett, hea punkriga ja umbes 150 m kohast, kus ltn. Korpi kaevikut käidi eelmisel õösel külastamas. Paar tundi oli mürsurahet, side taha ja teiste rühmadega oli muidugi katkenud. Iga natukese aja tagant sai kontrollitud, kas jõe teine kallias on vagusi. Umbes kell 7.30 ilmusid pommlennukid lõuna poolt. Oli umbes kümme tükki kahe-mootorilisi, nende vahel tiirlesid mõned hävitajad. 46/2. ja naaberkompaniide lõigus lennupommid oli kukkunud kalda äärsesse kaevikusse, küll said kannatada kompaniide staabi-punkrid, miinipildujate asukohad ja jõest natuke kaugemal olevad toetuspunktid. 46/2. staabipunkri vahetusse lähedusse oli tulnud pomm, teidsime sealt kaas langenu, oli teada, et nad olid haavatutena sinna tulnud või kantud. Õnneks ei tabanud lennukipommid miinipildurite asukohta. Lennurünakuaga samaaegselt hakkas vastaskallas kihama. Paate kanti vette ja Narva poolsest saare otsast tuli terve rida mehi täis paate, sõudes lühikeste mõladega. Sai karjutud: „Paadid! Paadid!“ ja varsti oli hulga mehi kaevikute ääres tulistamas. Iga silmapilk oli kallias, kuid oli ka mehi, kes kohmisid ja ei saanud kiiruga tulelendades. Saatsin käskjala miinipildurite juurde, et nad annaksid segatuld saare lõuna otsa. Koht oli sisse lastud, kuid miine pidi hoidma, sest kahuri toetust polnud. Paate oli umbes kolmekümne ümber. Keset jõge jõudsid 10–12, halb oli aga, et 4–5 paati jõudsid meiepoolsele kaldale 2. rühma lõigus. Ülesronivad venelasi sai püssidest tulistatud, kuulipildujad olid hakanud tõrkuma. Koht, kuhu nad sisse mürdsid, oli kolme tunni jooksul saanud otsest kõva kahurituld teisel pool jõge asuvast metsaservast. Varski pandi väike punane lipp sissimurru kõrgemasse kohta. Saare nurga tagant ja kõrkjast tuli välja uus paatide rühm, seekord oli neid vähem, 12–15. See grupp paate takerdus ületulekul.

(Järgneb)

Mälestuskilde viikinglaev „Edith“i“ kaassõitja päeviku lehekülgedelt

Viikinglaev „Edith“ saabus Ameerikasse 1947.a. septembris (4)

Hiljem, peale päikese loojangut, kui kuupoiss polnud jõudnud veel oma nina kõrgele upitada, õpetas Lui sõitjatele lõunaristi asukohta tuhandetest tähtedest eraldama. Äkki tõusis tuul, lained kerkisid kui mäed, kui üks neist lahenes, tundus nagu oleksid kõrge müüri ees, millest üleminek võimatu. Laev tõusis ja vajus, oigas ja kiunus, sõdamuses pugus hirm. Puri oli täis tuult, justkui hästi nautunud noor sälg, kel iga kondi vahe ja pealne täis sitket liha! Vägisi meelitas patsutama! Vandid ja trossid vingusid ja vilistasid. Lohutuseks oli see, et jõuab kiiremini kohale!

3. september. Maru kestis terve öö ja hommikul oli veel probleeme söögilaas, nõud ei püsinud paigal. Silma paistis ka tihedam inglise keele õpikute uurimine, sest peatselt, kui pääseme, pidi selles keeles ju leivateenimist alustama! Hilja õhtul mõõdus paadist laev, püüdes morsk küsida nime ja sihtsadamat. Vastata ei saanud, polnud ju „Edith“i kohast lampi. Küllap arvati, et ei saanud küsimusest aru ega osatud vastata, sõitis laev teadmatusse. Öösel oli sadanud vihma ja Ärni oli ettenägelikult kokku kraapinud nii palju, et jatkus ühele peapesuks! Ilmad olid lõmmatavalt kuumad, päikese tulekara kõrvetas pidevalt pilvitut taevast, varju pugeada polnud kusagile! Peale lõunat vaikus tuul, oli tunne, et hüppaks vette, mis oli nii sile ja sillerdav, kuid hirm haikale eest lõpetas soovi. Näis, et tuuletaat edasi aidata ei tahtnud, pandi „põnta“ jälle põksuma. Sägeda-miini oli kuulda arutlusi vastuvõtu, töö ja elamustingimuste kohta. Oli märgata, et kõigil oli vaid üks igatus, jõuda kiiremini sihile, saaks kindlale maale, sest jalgadel tuigerdamisest oli isu täis.

6. september. „Põnta“ põksus öö ja päeva. Lesiti tekil, isegi jutuaajamisega oldi laisad. „Palju veel minna?“, kuid kapten hoidis selle saladuses. Naispere lootis seitsme päevaga kohal olla, eks näe? Veeti kihlgi, kes esimesena näeb maad, saab pudeli napsu! Näis, kes selle võidab? Mootor vuras hoolega, vaevalt seda enam enne randa jõudmist seisma pannaksegi. Sõita veel vaid 600 miili, pühapäeva õhtuks ehk kohal? Ajavileks üks abielupaar püüdis lahendada kutselise ja kutseta naise eeliseid Ameerika mandrill! Kas selgust saadi, ei tea!

10. sept. 1947. Hommikul oli esimene küsimus kõigil suus, peale une silmist hõõru—mist „Mitu miili öö — päev jooksul sõidetud?“ Lühike vastus: „139,5!“ Tuul tekil oli mahe ja jahutav, kuid väga muultik, vahimeestel oli tegemist purje keeramisega. Alustati ka pisut laeva koristamisega, kuid lained vaheldusid tuulega, laev hüppas kui kits, tegi puhastustöö keeruliseks. Küllap oldi harjunud juba selliste hüpete ja kiikumisega, magajaid ei seganud! Võibolla kord maale jõudes tunkakse lõksumise puudust! Loodeti, et esmaspäeva õhtuks peaks otsad käl külge kinnitama, kuigi sõidumaa pikenes pisut — Jacksonville asemel purjetatakse hoopis Savannah'sse. Õhtul nähti äkki kaugel nõrka tulekuma. Kas oligi maa? Kahjuks ainult laev! Jälgiti laevateselid seni kuni kaugenesis. Küllap tegi seegi meele pisut rõõmsamaks, kuigi oli vaid laev ja eemal pealegi. Teadmine, et tegasi elusolendeid siiski nii lähedal, aitas palju! Pikemat aega piserdas ka vihma. Magamine oli piinaks muutunud, õhku elamiseks vähe, suremiseks palju! Oli lõmmatavalt kuum ja niiske.

12. sept. kohvijoomise ajal mõõdus suur kaubalaev, aga meie „uhkest ookeani hiiglasest“ ei teinud väljagi. Tossutas vast korstnat suitsu ja kadus. Õhtupoolikul muutus tuul, puhus kõljet. Kapteni härra seadis ka purjed vastavalt tuulele. Nähti ka esimest pääsukest! Küllap siis maagi lähedal? Öösel oli tuul peaaegu vaikinud, mõni üksik laineke vaid tõstis tead. Päril imelik oli sõita kui laev ei kiigu, rühkis ainult edasi! Tundus nagu istuks autos, teo konarluste tõttu istme vedrud vaid mõnusalt kiiguivad! Isandad pidasid nõu, kas habemed maha ajada või jätta! Ärni monokleel vanast elektrilambi prozektorist meisterdatud, sobis hästi silmaaukul Kiirustatakse ka pesupäevaga, et oleksid kõik kenasti puhtad ja „nooblid“, sadamasse sissesõidul. Paadis kui rambi palavik! Õhtul hilja tõusis jälle tuul, lained tõusid majade kõrgusteks. Laev kiikus, liikus ja oigas. Vandid, mast ja purjed värisesid. Lained löid mürtudes vastu laeva külge, veepirtsmed lendasid kohiseses üle reelingu. Taevast täis musti pilverünkide, sõhvatas ka väiku. Kardeti tormi nüüd, mil rand kää ulatuse kaugusel. Hirm oli suur, süda mures ja rahutu. Võimatu oli kois olla! Merekarud roolis püüdsid rahustada, et pole nii hull, ei see laevuke nii kergesti alla vannu, hirmul vaid suured silmad!

14. sept. Väiksem hommik, pidi kokku korjama „isiklikku varandust“, kuid liigutades oli jälle kuum. Tekil jalutamiseks ruumi polnud, purjed, mille varjus võis istuda, olid viimseni alla lastud, need olevat takistanud mootori käiku. Sõitjail sõdamas rõõm, et päris torm mõõda läinud, seega üks õudne elamus jäi ära, tänu Jumalale. Oli ka vara rõõmustada, sest üks öö oli ju kindlat sõitu, aga seitsmekümne-kuue öö kõrval oli see vaid täpe!

Õhtu hilja, upitasid pilverünkad silmapilrilt ülesse ja oligi samas tuul valla. Tõusis küljelaine, milline mürtus vastu laeva külge, veesambad kerkisid kohiseses kõrgele, et siis jõu raugedes vette langeda. Kuupoiss püüdis omagi ninakest pilveserva tagant välja pista, et näha, mida see „kilukene“ merel sellest kohinast ja lainetusest arvab, kuid püüdis katsid vaeseke peatselt. Osa reisijast olid koisse pugenud, olles väsinud veel eelmisest tormiööst ja unelmais juba Ameerikas keset suuri kullahunnikuid!

15. sept. olid kõik varakult ärkvel ja teki. Püüti krabisid. Üks mees püüdis, teised kõrval imetlesid! Olid nii tibakilukeseid, ei toa kas keedetult süües maitsetki süü saaks? Pisikesed aga kurjust täis, aina rüsesid vannis. Hoidsid üksteisest nii kõvasti kinni, et üksikuid jalgu ja sõrgu ujus vannis, otsides omanikkel! Mehed aina ninapidi juures, nagu oleks mingi vägitegu korda saadetud. Kuigi vaid krabipokukesed, oli see püüdjal vahelduseks.

Osa mehi ja naisi olid positsioonid tekil sisse võtnud ja vaatasid igatsevate pilkudega sinna, kus see kuulus Ameerika pidi olema. Kaugel silmapilrilt oli märgata aga imelikku udu, ei tõusnud ega langenud. Kui äkki ongi maa? Äkki karjatas Elmar „Maa!“ Ei juletud uskuda, kuid seal olid üksikud kõrged tornid, oli ehk siiski maa? Kõik see sündis liiga hätku, oli raske uskuda, kuid vaata kus vaadat, ikka maa! Kiikriga vaadates paistsid isegi laevakesed, viimaseid määritleda oli siiski raske. Kuna Elmar esimesena nägi maad, kuulus vägijoogi pudel temale. Pakuti ringi, tõsteti klaasi Ameerika, — uue kodumaa terviseks! Äkki olid kohinat-kohinat kõik kohad täis, tundus nagu oleksid keelepaelad lummutusest pääsenud. Askeldati hõlga, mitugi liigust tehti ülearu, kuid paigal istuda oli võimatu. Selles saginas turgatas kellelgi meele, et „kilukene“ polnud terve sõidu kestel õiget puhastust saanud, nüüd oli selleks aeg! Lõpetades imestati, et nii palju ruumi ja puhtust võis sellisel laeval tunni ajaga esile manada.

(Järgneb)

MÄLESTUSKILDE SAKSA LENDUR-KOLONEL HANS-ULRICH RUDEL'IST

Seisan Dornhauseni väikesel küiakalmistul lendur-kolonel Hans-Ulrich Rudeli haual. Veel eile, omal puhkusreisil, olime abikaasaga proua Ursula Rudeli külas-lahkes kodus Austrias, Kufsteinis, ilusa Stimmersee ääres. Olin ka Rudeli töötoas, mis seisab muutmatusena tema surmast saadik detsembris 1982. STUKA-lennukimudelid, pildid, raamatud, tohutu hulk spordiauhindu ja palju muid mälestus-esimesed kogu maailmast, jäädvastavad meest, keda oma rahvas unustas — või sunniti unustama...

Kuigi need read on mõeldud mälestuspildina Rudelist kui mehest ja sõbrast pärast sõda, on siiski omal kohal väike, väga väike kokkuvõtte tema saavutusi Stuka-lendurina. Kahtlemata oli ta Saksa lennuväe lühikes, kuid arengurikka ajaloo kõige saavutusterikkam ja kangelasliikum lendur. 28-aastase kolonelina ning „Kampfgeschwader Immelmanni“ ülemana oli lendur-kolonel Hans-Ulrich Rudel esimene ja ainuke, kellele annetati kuldne tammeleht mõrkade ja briljantidega raudristi rüütli-risti juurde. Seda kõrgeimat aujärki väärastid arvud, milledest igat üksikut mõistab hinnata vaid

sõda kogenud sõdur ja lendur. 2530 väenulennu jooksul uputas Rudel Nõukogude Liidu lahinglaeva „Marat“, ühe ristletja ja ühe hävitaja. Ta purustas 517 tanki, saavutas 9 õhu-võitu ja maandudes lennukiga, päästis kuus meeskonda vaenlase rindejoone tagant; on 30 korda hädamaandunud õhutõrjetulest vigastatud lennukiga; viis korda haavatud ning parem jalg amputeeritud. Stalin pakkus omal ajal 100 000 000 rubla tema „pea eest“...

Siit hauakivi juurest pöörduvad minu mõtted tagasi mälestuste radele, ilusate suvehõtetute tema kaunis kodus ning jalutuskäikudele Stimmersee kaldail. On loomulik, et suurem osa jalutuskäikudel toimunud vestlustest käsitles lennuväe tegevust sõja kestel. Kuna meie lennukuste tegevuspiirkonnaks oli Soome laht ja rindejoon kodumaal ning selle lähimas piirkonnas, siis „Immelmanni“ Stuka-üksused paisati alati idarinde raskuspunktidesse: Leningrad, Moskva, Stalingrad, Kuban, Dnjepr, Dnjester ja Ungari... kuni vastupanu viimaste päevadeni.

Noil jalutuskäikudel lga kohalik elanik tervitsi teda aupaklikult: „Guten Abend, Herr Oberst!“ Ühte jalga asendas protees ja hiljuti läbielatud parempoolne halvatus ei takistanud, vaid pigemini andsid talle jonnii juurde pikke jalutuskäike sooritamiseks.

Peale omavahelisi lennuasjanduse jutte, kasutasin ka juhusst vastuse saamiseks üldisematele probleemidele. Usun, et vaid väga vähesed peale „asjaosaliste“ teavad, et Hitler nägi ette Hans-Ulrich Rudelit oma järeltulijana pärast „võidurikast sõja lõppu Uues Euroopas“. Ning seda kahel põhjusel. Esiteks, Rudeli kasvatuse — ta oli kristlikult perekonnast, isa oli tal kirikuõpetaja, ja tema edaspidine haridus oli olnud humanitaarne; ka oli ta täiskasvanuks. Teiseks põhiliseks faktoriks oli Rudeli suur populaarsus, vaprus sõdurina ja vajalikud juhi omadused. Nendest Hitleri plaanidest Rudel tollal ei teadnud aga veel midagi.

Loomulikult huvitas mind tema arvamus ja seletus sõja kaotamise või õigemini kokkuvõrsemise põhjustest. Oli ja on üldiselt teada, et Hans-Ulrich Rudel oli rahvussootsustlikult ilmaavaatega ning seda kuni lõpuni. Seega polnud ju mõtet laskuda poliitilistesse ega sõjalisi jõude võrdlevatesse küsimustesse. Huvitavad on aga strateegilised põhjused, mida Rudel pidas süüdi kokkuvõrsemises:

- liitlaste tohutu-hää luureorganisaatoina ja tegevus, mis ulatus kuni peakorterini. Eriti Sorge luureandmed, mis võimaldasid venelastel Kaug-Ida armeede äratõmbamist läände, teades, et Jaapanil pole rünnakuplaane
 - strateegilise pommituslennuväe puudus ja selle pidev kasv lääneliitlaste pool
 - omapoolsete liitlaste nõrkus, välja arvatud väike Soome
 - itaallaste mõttetu sõjakäik Balkanil ja
 - vastuolud kindralstaabis.
- Nii tollal kui ka hilisemas kirjavahetuses tulin küsimustega seoses „salalepinguga“ Molotov-Ribbentropi paktis ning meie ma ja rahva seisundiga — „Uues Euroopas“. Tema arvates oli pakt hädavahtajali aja võimaks. Balti riigid ja Soome pidid vaid ajutiselt kuuluma Stalini „huvipiirkonda“. Tollal, kui Saksa sõjajõud olid seotud läänes, kasutas Stalin võimalust Balti riikide, Bessaraabia ja Bukoviina vallutamiseks ning kavatses sedasama teha ka Soomega. Meie kodumaa staatuse kohta vastas Rudel: „Er (Hitler) lüebie die nordschen Staaten und dann wären die alle frei gewesen...“ (need riigid oleksid saanud vabaks)! Võimatu ja mõttetu oleks kirjeldada nõnda meie tulevikku, seisukohast: kui oleks...

Teame aga ühte, et iga meie sõdur, kuigi vahel kibestunud, siiski sõdis vankumatu vaprussega meie kodumaa vabaduse eest. Ta tegi seda suurema auga kui ükski meie poliitik, alates aastast 1940.

Ühkusega näitas lendur-kolonel Rudel „Kurlandi“ varrukalinti ja jutustas oma üksuse tegevusest Tartu rindel. Ta teadis hästi meie võitlejate meelehehtlikku olukorda ja peaaegu igas kirjas palus anda tervitusi meie endistele vabadusvõitlejatele: siht oli ju meil kõigil sama...!

Hans-Ulrich Rudeli üks mälestusarisaatoina, pealkirjaga „Trotzdem“, on iseloomustav tema mehisusele. Tohtu kogu spordiauhindu peamiselt suusatamises — slaalomis, ja tennis. Need kõik on pärast sõja-aegsed — ja parema jala asemel protees! Pole siis imestada, et üks argentiinla tennisemeistrist, pärast Rudeli kaotatud võistlust, sai peaaegu vapustuse — nähes hiljem duširuumi Rudeli proteesi jala asemel.

Rudeli tippsaavutuseks jäävad aga tema mäginõimise ekspeditsioonid Lõuna-Ameerika Andides. Argentiina ja Tšiili piiril asub Ameerika kontinendi kõrgeim mägi, Aconcagua (7020 m). Vaevalt 50 m enne tippu oli Rudel vana-aasta õhtul 1951 sunnitud algava tormi pärast tagasi pöörduma. Samas mäeahelikus, aga põhja pool, asub maailma kõrgeim vulkaan, Llullay-Yacu (6920 m), mis hoolimata 10 katsest, oli senini vallutamata. Ja 10 kuu jooksul tegi Rudel seda kolm korda. Tipu vallutamisel avastas ta eel-linka-aegsed ehitusi. Teine ekspeditsioon toimus tal nende uurimiseks ja kolmas vaid selleks, et eelmisel retkel hukkunud ja mahajäänud sõber matta tema vanemate soovil õnnetskohale tippu läheduses.

Stuka-kolonel Rudeli kirjastatud mälestused moodunud sõjast ja sellele järgnenud ajastust on leidnud kogu maailma ulatuses suurt levikut. Seoses nendega ja kaubandusliku esindaja ülesandega viibis ta suurema osa omast ajast reisidel laias maailmas. Oma viimases kirjas jutustab ta oma 175-ndast lennust Atlandi ületamisel. Seda

ei nimeta enam lendamiseks selles mõttes, nagu see kord oli olnud „meie“ ajal. Suur osa meie kirjavahetusest käsitleb aga praegust olukorda Euroopas ja seda eriti Eestis, Saksamaal ja Poolas, sõltuvusest, suurvõimudest ning kommunismi ohust. Samaaegselt leiab ta aga ometi paljugi positiivset oma reisilt Hiinasse.

Stuka-kolonel Hans-Ulrich Rudeli populaarsust kardeti. Kui ta külastas praegust Schwarzwaldi piirkonna asuvat nn. „Jagdgeschwader Immelmanni“, saadeti kaks kindralit „igaks juhuks“ pensionile. Kui kogu praegune Saksa liiduriigi sõjaväe juhtkond häbiväärselt puudus Rudeli matustelt, siis kaks jahilendurit austasid oma endist „Geschwader Immelmanni“ komandöri madallennuga kalmistu kohal. Asjaosalised jäid aga selgitamata... Kuna matustel viibisid aga mitmed kuulsad lendurid endiste vaenlaste, lääneliitlaste poolelt, peame nentima, et imelikult hinnatakse kangelas! Meeuavad siinjuures ka ühe kõrgesti väärastatud nõukogude lenduri sõnad oma endise vastase kohta: „Rudel oli suurim lendur, keda ajalugu tunneb!“ Prantsuse kõige edukam ja dekoreeritum jahilendur Teiest maailmasõjast, Pierre Closterman, sai pärast sõja-aastal Rudeliga häädeks sõpradeks. Nii seisab lendur-veteranide sõprus kõrgemal poliitiliste ajakohastest mõtlemis- ja käitumisviisidest!

Suvises vaikusel lahkunud lendur-kolonel Hans-Ulrich Rudeli kalmult. Teen seda selles veendumuses, nagu Pierre Closterman kirjutas eessõnana ühele Rudeli raamatutest: „...ümbristetuna miljonitest nimetust erakordselt vahvatest sõduritest selles sõjas, seisab üle kõige üksiku kangelasena Rudel — stukalendur...“

KIRJU SAKSAMAALT: ARMEE EI AUSTANUD OMA SANGARIT

Saksa vapraim sõdur Teises maailmasõjas, Hans-Ulrich Rudel, suri Rosenheimis 66 aasta vanuses. Ta oli oma vahvuse eest väärastatud Rüütli-risti tammelehtede, mõrkade ja briljantidega annetamise teel, olles ainsaks selle kõrge aujärgi kandjaks. Rudel maeti 22. detsembril 1982 Dornhausenis, Oberfranken. Matusest võttis osa paartuhat inimest. Kes puudusid aga, olid Bundesriigi esindajad, kuna Rudel oli sõbrastunud parempoolsete radikaalidega. Nüüd uurib prokuratuur, kes tema haa juures tõstsid käe hitlerlikuks tervituseks? Kaitseministeeriumis on selgitamisel nende lendurite nimed, kes pealtnähtajate jutustused olid tõmmanud kalmistust ülelennul taevale kondentsatsioonaurga risti. Naabruses asub eskaader „Immelmann“ ning sama nimega eskaadrisse kuulus sõja ajal ka Rudel.

Rudel sooritas üle 2500 väenulennu ja ta tulistati 30 korda alla ning sai viiel korral haavata. Ta hävitas oma sõõstpommitajaga (Stuka) 519 nõukogude tanki, löi kogu sõja ajaks rivist välja punaste lahinglaeva „Marat“ Balti meres, uputas ühe ristletja, ühe hävitaja, 70 maandumispaati, hävitas 800 vaenlase sõidukit, rohkem kui 150 kahurväe positsiooni, mitmed sillad ja vaenlase kogumispunktid.

Pärast sõda tegeles Rudel, hoolimata amputeeritud säärest, innukalt mäginõimisega. Katsel tõusta Ameerika kontinendi kõrgeima mäe tippu (Anconcagua Argentiinas, 7 020 m) ebaõnnestus 50 m allpool tippu halva ilma tõttu.

Paljud Rudeli vastastest, sõja ajal, kirjutavad tunnustavalt Rudelist kui rüütellikust võitlejast. Ainsa saksa lehenä märgib parempoolse radikaalne „Nationalzeitung“ Rudeli surma puhul: „Tüli Rudeli ümber laseb esitada küsimuse: kas oleme kaotanud üksnes sõja, või lõppeks ka oma au?“

Remi Milk

ANNA KURADILE SÕRM...

Eestil, ega ka Liitl riikidel ei ole vaja trügida „NATO“ vihmavarju alla, ega ka Euroopa Liidu liikmesriikide hulka — just sellekohast nõu on andnud vene karu, oma presidenti, Boris Jeltsini suu läbi, tehes Balti riikidele kui vanadele headele sõpradele ettepaneku tulla selle sama karu käppade vahele...

Ja seda ainuüksi omakasu püüdmatu sooviga „kaitsta Balti riike kurjade lääne riikide eest“, kes kipuvad Baltikumist ära rebima oma ajaloolisest keskkonnast ning eluruumist. Täpsemmini — Venemaa võtab vastutuse Balti riikide julgeoleku eest enda kanda.

Balti riigid, sealhulgas ka Eesti, olevat sõbraliiku pakkumise küll tagasi lükanud (?) nagu teatasid massiteabe vahendid, kuid mis toimib tegelikult Moskva ja Toompea võimukoridorides, seda ei tea ka Jumal taevas! Paljudel on veel väga hästi meeles, mis toimus 1939. a. vastastikuse abistamise lepinguga Eesti ja N. Liidu vahel. Samuti on värskest meeles 1994. a. juulilepped, mis kohustasid Venemaa täielikult Eestist välja viima okupatsiooni väed ega jätma prii toidule ühtegi sõjaväepensionäri, kuid millele vaatamata ja Riigikogu vastuseisule E.V. president hr. L. Meri kiiruga Moskvasse tõtates siiski (Moskva nõudmisel) alla kirjutas ja 10 000 vene kaadriohvitseri perekondadega Eestisse jättis, koos kõigi Eesti kodanikele võrdväärsete „sots“ garantiidega.

Venemaa pakkumine on enam kui huvitav. Milline riik Euroopas või mistahes mandril, peale „sõbraliiku“ naaberriigi, peaks olema huvitatud Eestile kallale kippumisest? Ja kelle eest Jeltsin nii hoolega kaitsema tõttab? On's need Fääri saared või Andorra, ehk on need koguni Island või Lichtenstein?

Tegelikult on koer hoopis mujale maetud. See on „internatsionist“ ülesäsitatud venekeelne vähemus (kas origi enam vähemus — rahvaloendust pole enam ammugi korraldatud, põhjus on kõigile selge) kelle pärast hr. Jeltsin süüand valutab, sest eestlased olevat need, kes vaest venekeelset elanikkonda taga küsivad, diskrimineerivad ja sunnivad riigikeeleks kuulutatud „tsuhhhaade“ sõnavara tuupima, mida pole suudetud poole sajandi jooksul selgeks õppida ega tahetagi, vaatamata kõrgelt rahastatud õppimisvõimalustele. Hiljuti kogunes grupp muulsi ida-Virumaalt Toompeale, kandes loosungeid:

„Eesti Riik on venelaste jaoks koonduslaager!“

Ma ei ole kuulnud, et koonduslaagrist võib vabalt lahkuda. Aga Eestist võib. Olge lahked ja kaduge kuhu iganes. Iga ilmaakaare poole ja isegi kallile kodumaale, Venemaale. Kellele Eestis ei meeldi, palun.

Kõigest sellest võib välja lugeda ainult ühte — suur ja võimas „Emake Venemaa“ ruttalt varem või hiljem oma võõrsil viibivatele ja rahulolematutele rahvusaaslastele appi. Tuletab kangesti „ANSCHLUSS!“ meelde.

Ettevaatlikuks teeb ka Vene saatkonna poolt esitatud tungiv palve — lubada Venemaalt tuua Eestisse Tallinnas asuval Balti Laevaremondi tehasele 300 laevakerele keevitajat???

Kusjuures Eestis on tööpuudus isegi märkimisväärselt kõrge. Aga kolmsada „oskustöölist“. Pluss igauhega kaasas vähemalt kolm pereliiget???

Eesti, Eesti, kas sa ei jõua Brüsselisse kiirustamisega hoopis ümber maamuna Moskvasse tagasi.

Pidagem mees, et viienda kolnni soomusrong seisab tagavareteel ja auru kateldes ei hoita mitte vile jaoks...

Allan Ventsel

Raimund Piirvee:

SÕJASUVI TALLINNAS 1941. AASTAL (3)

Kesksuvised sündmusi

Juuliku keskpaika sattusin „komando korras“ päevasse vahetusse. Mind toimetati Tallinna Liiva raudteajaama lähedal asuvasse tsementtoodete kättsisse. Tööstuse teenistujad olid kraavitöödel ja kokku oli aetud 20 juhuslikult „näppusattunud“ meest, et täita plaani ja sellega antud surmav löök „fašistlikele sigadele, kes pistnud oma räpase kärsa Nõukogude lillepeenrasse“. Seda lugemin kõigiale kleebitud propaganda plakatite.

Eelkäinud töölised olid valmistanud sadasid neljatalulisi püramiidikujulisi tsemendist tankitökeid. Meile oli usaldatud tökete laadimine veoautodele ja ka uute tootmine. Töötasu oli ühtlustatud ja langenud kahelt rublalt tunnis viiekümnele kopikale. Töitustamine oli iga mehe isiklik mure. Vahetevahel ilmus tööstuse õuele kerge veomasin, milles mingisuguse tootlustamise ettevõtte teenistuja müüs piima ja võileibaid. Kuid seda ei juhtu iga päev.

Töö polnud ka siin kondirikkumine — harva tuli veoautosid, milledele asetame kolm-neli rasket püramiidi. Kui veoautosid ei tulnud, viitsin aega tööstuse tutvumisega. Enda lõbustuseks vahel pumpasin vett keskses hoones, väljalaske voolik juhitud tagasi kaevu. See oli kilpalse moodi aja kasutu veetmine. Veepump oli elektrimootoriga. Meeste grupid aga viitsid aega kaardimänguga ja ühes kambas on ka tööstuse brigadiir. Ta oli paljarrannanud mere-mehe, kes elanud P. Ameerika Ühendriikides ja õpetas asjat huvitatuile pokerimängu. Kuulsin esimest korda ingliskeelseid kaardimängu puutuvaid väljendusi, nagu „full house“ j.n.e.

Päevad nihkusid vaiksest sõja lõpu poole. Kulutasin neid kuldseid puhkepäevi lugemise „Rooside sõjast“ ingliskeelset ajaloo raamatut ja süvenesin inglise kuninga-koja intriigidesse tööstushoone välisseina varjus asuvas prügikastil lamavas asendis, ümber kõrged raudnõgesed. Koht oli nagu loodud tellimise peale unaku tegemiseks, mida ka lugemise kõrval harrastasin.

Rahuliku olemist segas aga sõnum Tartu langemisest sakslaste kätte. Minu varjupaika ootamatult ilmus nahkmantli mees ja küsis, kas ma tunnen tema poega perekonna nimega Vilbaste, kes kannab nagu minagi sinise põhjaga koolimütši. Aga muidugi — tundsin tema poega aasta vanema klassi õpilasena. Ega isagi polnud tundmatu — loodusteadlane ja botaanik, kelle artiklid ja taimemäärarajad olid raamatukapis minu kodus. Professor oli suurepärase jutustuhaja — jutt jooksis nagu kuldne niit. Temaga kaasas oli zooloogia professor, kes oli vastandina sõnavaene ja tema nimi jäi mulle teadmata. Emb-kumb, kas tegemist oli prof. Piiperiga või Paaboga. Teda ei huvitanud meie seltskond ja kadus vaiksest — kindlasti ka tema leidis sobiva prügikasti, et süveneda seal kärbeste suguelu saladustesse.

Nõmmele suunduvat maanteed mööda liikusid tihedalt mootorsõidukeid kuulimärkidega keres ja purustatud akendega. Eesti rindelõigu juhataja kindral Rakutini käskkirjaga 26. juunil loodi hävituspataljonid. Juba kolmandal juulil Stalin kõneles „tõerahvale“ ja kutsus kõiki „õdesid ja vendi“ hävitama ja põletama. Sellele kutsule järgnes eelmaintunud pataljonide koostamine kohalikest parteimeestest ja kaasajooksjast, kes said lisajõudu Venest ja Lätist saabunud ustavate seltsimeestest. Suur osaühisuse „Mootori“ olemisest oli muudetud kerepeale ehituse eemaldamiseks mahukaks rünnaksõidukiks, millest oli kerge välja hüpata kui õhk muutus kuumaks. Ja õhk oli küllalt kuum.

Saksa lennukid nägi harva. Need erinesid vene masinatest oma küljkujuga (profiliga) ja mootori mürinaga. Ajalehtedele toon on muutunud. Peale paanikat tekitanud päevakäsku, ajalehtedes ilmus üleskutsed, et „hävitage sakslasi nagu eesti rahvavägi hävitas neid Võnnu all 1919.a. suvel“. Korraga „kodusõda“ muudeti vabadussõjaks vist ainult langesveeri lõigus. Partei häälekandja „Komunist“ kirjeldas kol. Koerni hukkamist sakslaste poolt, nimi oli muudetud kol. Koeraks ja kirjatähed „n“ lisati sugudeks. Kol. Koerni langes Pärnu lahistel võideldes venelaste vastu.

Juuliku lõpu tuli tootlustusesse vene sõjaväelane ja kaebas, et tööstuses valmistatud tökked on kõlbatud. Tema proovis nende tugevust tanketiga ja püramiidid pudenesid tolmuks. Tugevuseks oleks pidanud sisse panema raudtraadist võre. Kuid uute valmistamiseks raudbetoonist ei tulnud käsku ja selle ala asjatundjad olid laiali kraave kaevamas. Piinlik lugu, mida saaks suureks puhuda „sabotaazina“ — sõna, mida kasutasid okupandid ohtrasti.

Prügikastil NKVD ajaloo uurimisele tuli lõpp. Prügikasti otsa ilmus rohelise mütsipõhjala inglise hävitajate brigadiiri saatel ja ütles ainsa sõna vene keeles: „Lähme!“ Kontori ees seisis Austini firmamärgiga Tallinna tunnustega väikeauto ja samas ka töökaaslane kaubanduskeskkoolist, kes selgitas mulle, et oleme mõlemad määratud „Punalipulise Baltimere Laevastiku“ autobaasi transporttööliste. Istusime kahekesi tagaistmel, kuna autojuhi kõrvale istus NKVD ohvitser. Suurt juttu ei olnud ja jõudsime peagi „Eesti Kalanduse Keskusse“, Kalamaja linnaosas, kus asuski mereväe autobas.

Meid anti ühe sini-valge triibulises mereväe spordisärgis autojuhi, kes nimetas ennast ukrainlaseks ja kes polnud kodu näinud viis aastat. Ta oli ka osalenud Soome Talvesõjast. Muidu vähese jutuga sõbralik mees, kelle huviks oli suitsetada paberosse „Maret“ ja kiitis nende head aroomi. Ta püüdis hoida mitut pakki taskus nagu aimates, et tulevikus kaovad mehed. Meie olime kaassõitjad ja laadijad vene ZIS tehases valmistatud veoautos. Ent autobasisis oli ka omaaegne Harju maavalitsuse mahalaadiva kastiga masin eestlasele juhiga ja Aedvilja Kekuse veoauto „International“, mis oli valmistatud U.S.A.s ja silmatorkav puhta, plekiga vooderdatud tagakastiga. Ka selle juht oli eestlane Tallinnast.

Saksa armee alustas maavahenduse sulgemist Tallinna linnaga. Lühisõite oli rohkesti. Kaastõelised naljatasid omavahel ja üks eestlasest autojuht küsitleb mind: „Ütle, kas su püksid on triigitud ja viigid sees?“ Minu vastuküsimus: „Miks?“

Vastus: „Aga võiduparadiile minekuks. Ega sinna kõlba minna tööriietuses“.

Minu: „Mis paraad. Kes võidab?“

Küsitaja: „Ikka meie mehed!“

Minu: „Kes need meie mehed siis on?“

Küsitaja: „Mis sa pärid, näed neid ise Vabadusväljakul“.

Teatavasti okupandid tegid iseseisvuseaegsest Vabadusväljakuks Võiduväljaku, kuid rahvakõnes jäi väljaku nimi muutmata.

Ühel augustikuul õõl vedasime kaubasadamasse piiritust plekist plaskudes. Rasked need just ei olnud. Mind juhtikse laevaurumi sisemusse, isegi lahtise luugi servi ei näinud peakohal. Keegi venelane pimeduses juhatab mind ja käsib ronida laadungi otsa ja sealt jätkata plaskude panemist. Kobades asetan piirituse nõud kõrvuti üksteise järele. Laevanime ei märganud, kuid laadija luugi ääres selgitas, et laadime heeringa püügilaeva „Läänemaa“. Tõltsi ei lubatud töökoht ringi luusida ja vaadelda. (Järgneb)

Mihhail Bendt:

Tserkassõ „koti“ algus – kangelastegu – lõpp (3)

Nõukogude sõjavägede ülemjuhataste STAVKA andmetel olid Punaarmee selles rindelõigus põhja-idasuunal tegevuses 1. Ukraina rinde väed, lääne-lõunasuunal 2. Ukraina rinde väed. Lahingutegevusest võitis osa 10 armeed, nendest 3 tankiarmeed, lisaks üks ratsaväekorpus. Ülekaal Punaarmee poolel 3:1. Punaarmee tankiarmeede ja -korpuste arvestuslik tankide arv pidi olema 1701, saksa sõjajõududel nii rõngas kui väljaspool arvestuslik 1230–1500 tanki. Kuid tegelikult? Stavka pakub kolme tanki-armee ja mehhaniseeritud korpuste tankide ja iseliikuvate kahurite arvuks ca 1000, saksa sõjajõud ütlevad oma tanki- ja motoriseeritud diviisidel olevat ca 900 tanki ja iseliikuvat kahurit. Arhiivandmetele tuginedes on raske neid arve hinnata. Üks on kindel, arvestuslikult tankide ja iseliikuvate suurtükide arvu määrata ei saa. Mõlemad pooled, nii Punaarmee pealetungil kui saksa väeosad taandumisel, kandsid raskeid kaotusi nii relvade kui ka inimressursside näol. Võib üsna suure tõenäosusega öelda, et jõuavahekorde tankide osas oli peaaegu võrdne. Punaarmee ainus eelis oli peaaegu piiramatult kogus laskemoona, kuna saksa sõjajõud pidid kogu aeg arvestama sõjamoona alalaekumisega, mille põhjuseks oli purustatud sõjatööstus Saksamaal, pikk tee transportimisele, partisanide tegevus sakslaste tagalas.

Peale maavägede võtsid lahingutest osa mõlema poole õhujõud. Saksa õhujõud koosnesid 8-st korpusest kindralleitnant Seidmanni juhtimisel. STAVKA andmetel oli Korsun-Ševtšenkovski ruumis tegutsevatel 8-1 õhujõudude korpused 450–500 pommitlennukit, 250–270 hävitajat, 230–270 luurelennukit. Pommitajate vahekorde 1:1, kusi juures päevapommitajate osas oli ülekaal sakslaste 3:1. Punaarmee õhu laevastikul oli ülekaal nende endi sõnul hävitajate, ründelennukite ja õõpmitajate osas. Tegelikult kaitses kogu Dnepri jõe rindejoont 4. saksa õhulaevastik kolme korpusega, mille lennukite koguarvaks oli 1460, ca 490 mitut liiki lennukit ühel korpusel, nõukogude õhulaevastik aga kattis 1. ja 2. Ukraina rinnet kahe õhuarmee, seega oli kuus korpust ühe saksa oma vastu!

Nõukogude informbüroo andmetel oli saksa vägedel saletud piiramisrõngas ühtedel andmetel 400, teistel 270 tanki. Mõlemad arvud on ebatäpsed. Tegelikult oli tanke ja iseliikuvaid suurtükke piiramisrõngas 130 kuni 150. Nõukogude informbüroo andmetel oli Punaarmee esimeses eelelonis piiramisrõngas tegevuses 138 tanki. Raskem on anda hinnangut kahurivägede koosseisude kohta. Mõlemal poolel puuduvad tegelikult kasutatud arvud. Nõukogude informbüroo andmetel oli saksa vägedel piiramisrõngas 1000 suurtükki ja üle 500 miinipilduja, Punaarmee aga 2000 suurtükki ja miinipildujat. Vahekorde 1,33 korda saksa poole kahjuks. Ka siinjuures lähevad Punaarmee enda hinnanguid lahu, nad pakkusid algselt välja vahekorra 1,7 korda nende kasuks. Kuid polegi nii oluline raudade arv, vaid laskemoonavarud. Saksa vägedel olid olemas piiratud laskem oonavarud, kuid seoses pideva vägede positsioonide vahetusega jäid esialgsed varustusbaasid maha ja langesid hiljem Punaarmee kätte. Teede lagunemise ja läbipääsmatuse tõttu ei saadud efektiivselt kasutada raskerelvi. Punaarmee oli aga kaks eelist: Nende laskemoonavarud olid praktiliselt ammendamatud ja raskerelvad paigutati pidevalt kindlatele positsioonidele. Mida väiksemaks muutus piiratud ala, seda kindlamalt tõotasid Punaarmee raskerelvad. Laskemoona osas võis vahekorde ulatuda kümnetesse kordadesse saksa poole kahjuks.

Oli hetki, mil Punaarmee üksusi oli vaja varustada õhu teel laskemoona ja kütusega. Näiteks 2. ja 6. tankiarmeele oli eraldatud 236. õõpmitajade diviis transpordit jaoks. Ainuüksi ajavahemikus 8–16. veebruarini toimetati diviis õhu teel armeede paiknemiskohtadesse 49 tonni kütust ja 70 tonni laskemoona. Kogu piiramisrõnga sõjaliste operatsioonide käigus teostas 2. õhuarmee üle 1100 väljalennu transpordilaadungite kohaleviimiseks ettenähtud kohtadele. Sellised grandioossed võimalused saksa sõjajõududel puudusid.

Ümberpiiramisohu sattunud saksa vägede üldjuht kindral Mattenklöth teadis Juhi korraldust hoida positsioone Dnepri paremal kaldal. Kuid ta teadis ka, millised on neid piirava vaenlase jõud ja lähema aja plaanid. Mõnel korral pöördus Mattenklöth oma armeed juhataja poole, et saada luua Korsuni piirkonnas asuvate vägede ohtlikult isoonist väljaviimiseks. Vastus oli eitav. Mattenklöth teadis oma luure kaudu, et vastased toovad pidevalt juurde uusi väekoondisi, sõjatehnikat km. Asja mõte seisnes selles, et alustada peatselt sõja-tegevust ja sulgeda Korsuni ruumi piiramisrõngasse. Nüüd pöördus Mattenklöth otse Lõunavägede grupi ülema välimarssal von Mansteini poole. Vastus oli jälle eitav.

Samal ajal jätkus lõuna pool Belaja Tserkovit Punaarmee liikumine, haaramaks Korsunis saksa sõjaväegrüpeeriingut kindlat „kotti“. Veel kord pöördub Mattenklöth Mansteini poole, põhjendades oma tegevust faktiliste argumentidega — kui vägesid Korsuni ruumist välja ei viida, hukuvad nad kõik. Mattenklöth esitas Mansteiniile pooldeid ultimatum: kui vägesid tagasi ei tõmmata, läheb ta erru. Ka seekord oli vastus eitav. Siis tegi kindral Mattenklöth viimase katse, ta sõitis ise 10. jaanuaril 1944.a. armee staapi, kus suutis olukorra tõsisuses veenda nii armeed juhatajat kui ka lõpuks välimarssal von Mansteini. Kuid Juhi peakorter ei toetanud Mansteini tautlust vägede ohtlikult isoonist väljaviimiseks. Vastupidi. Juhi peakorterist tuli veel kord karm käsk hoida seda ruumi iga hinna eest ohvitrite vaatamata.

Mattenklöth kutsuti Berliini. Tagasi ta ei pöördunudki, minnes erru. Kuid tema sünge ennustus läks täide. Uueks XXXXII korpuse komandöriks määrati kindral Nernitz, tema aga hilines asupaika saabumiseks. Enne suleti „kotisuu“ ja tema asemel hakkas korpust juhtima endine 112. diviisi komandör kindralmajor Lieb. Kogu vägede grüpeeriingut juhatas auastmel vanem ohvitser suurtükiväe kindral Stemmermann XI armeekorpusest.

1944. a. 12. jaanuaril said kindralid Vatutin ja Konev Moskvas ülemjuhataja peakorterist STAVKast käsu lõpetada ettevalmistused 1. ja 2. Ukraina rindel ja olla valmis koondrühma alustamiseks Dnepri paremkaldal vaenlasest vabastamiseks. Enne põhilahingut algust teostati Punaarmee poolt pettemanööver — lahingud Kirovogradi ruumis. Sellest võitsid osa 5. ja 7. kaardiväearmeed 57 armee toetusel, kes tegutses parempoolses lõigus. Pettemanööverilahiingu kestus oli mõni päev, enne kui algasid põhilahiingud, mille taktika formuleeriti Moskva poolt selgelt ja täpselt.

Kagu pool Belaja Tserkovit pidi vaenlase kaitselinni läbi murdma 1. Ukraina rinne. Pealetungi lõppsiht oli Zvenigorodka. Samasse kohta pidi põhja pool Kirovogradi läbimurde teostama 2. Ukraina rinne. Põhiraskus pealetungil oli asetatud tankivägedele. 1. Ukraina rinde tankivägesid juhatas kindralleitnant Kravtšenko, 2. Ukraina rindel aga kindral-polkovnik Rotmistrov. Vahemaad rünnaku alguspunktidest polnud võrdsed — 1. Ukraina rindel 50 km, 2. Ukraina rinde vägedel 75 km. Ülemjuhataja korraldusel pidid 2. Ukraina rinde väed alustama pealetungiga 25. jaanuaril, 1. Ukraina rinde väed päev hiljem.

(Järgneb)

AEG ANTUD VAIKIDA, AEG ANTUD RÄÄKIDA (kirjutada)

Vastus EIVK juhataste esimehe Jaan Kuningase kirjale „Langenud eesti sõjameeste püstitatakse mälestusmärk“ (VES, 1.5.1997)

Eesti Rindemeeste Ühenduse (ERÜ) asutamisel alates levitatakse ERÜ asutamise, tema põhikirja, liikmeskonna ja enam kui kaheaastase tegevuse kohta valet, st. laimavat informatsiooni. Erilise mõnuga on ERÜ olemust avalikustanud „Vaba Eesti Sõnas“ EIVK esimees Jaan Kuningas, kuid tegelikult mitte ainult tema. Eesti Rindemeeste Ühendus asutati 15. mail 1995.a. Tallinnas kodanikualgatuse (I. Haaviste) korras. ERÜ liikmeteks on Eesti Vabariigi kodanikud, Teise Maailmasõja veteranid olenemata sellest, millisel vaenupoolel nad sõdisid. ERÜ liikmeks ei saa olla vastavalt ERÜ põhikirjale see, kes oli sõja ajal kommunistliku partei või natsipartei liige, kes on toime pannud inimsusevastaseid kuritegusid ja kes oli okupatsioonivõimude truualamilik teenr. 25. mail 95 saatis J. Kuningas minule kirja kümne küsimusega — vastasin kõigile küsimustele. Peale selle oli meil ka telefonivestlust. Seega on Kuningase väited nagu oleks ERÜ asutajateks 8. Laskurkorpuse kindralid Vare, Raudsepp ja M. Vannas, ERÜ liikmeteks aga ainult endised laskurkorpused, teadlikult levitatud valeinformatsioon. Kummilised tunduvad Kuningase sõnad: „Vene ja Saksa poolel võidelnud sõjamehi ühendava organisatsiooni juht I. Haaviste,“ sest sellist organisatsiooni pole olemas ja Enn Uusi poolt mainitud meest pole sellise OLEMATU organisatsiooni esimeheks ükski eesti vabadusvõitleja valinud. Eesti Vabariigi valitsuse korraldusega 5.12.1995 nr. 1049-k ja Eesti kaitseministri käskkirjaga 21.12.1995 nr. 156 on ERÜ põhikiri kinnitatud, vastavalt sellele on Eesti Rindemeeste Ühendus registreeritud Eesti Vabariigi Ettevõtete, Asutuste ja Organisatsioonide Registrikeskuses ja ERÜ-le on väljastatud tunnistus nr. 01829516. Kuna ERÜ liikmete hulgas on ka vabadusvõitlejaid, on need samad vabadusvõitlejad valinud koos korpustalastega kahel korral ERÜ esimeheks endise 20. diviisi waffen SS freiwillige grenaderi (vabadusvõitleja) Haaviste.

ERÜ ei käinud 23. veebruaril k.a. „pronksipoisi“ juures lillipärgi panemas (Kuningase sõnad), vaid korraldas 24. veebruaril, Eesti Vabariigi aastapäeval piduliku koosoleku ettekannete, ühislaulude ja kohvilauaga. Tänaekses oleme kohtunud Vabadussõja veterani Kristjan Albert Saviskuga, esitanud Eesti Vabariigi valitsusele ettepaneku tõsta Vabadussõjast osavõtnute pension Eesti keskmise kuusissetuleku suuruseni.

Jaan Kuningas või kestadhes võib ju ennast nimetada Eesti Teise vabadussõja veteraniks, kuid ajalugu ei tunne niisugust sündmust. Teise maailmasõja põhirivaalideks olid Hitler ja Stalin oma maailmavallutamise probleemidega. Herbert Döhringi paljutütleval artiklil „Igava päeva ärev lõpp viis Balti iseseisvuse“ avaldas Inglismaa ajaleht *Daily Telegraph* (Eestis Õhtuleht 1. oktoobril 1997). Artikkel käsitleb sündmusi Molotovi ja Ribbentropi pakti allakirjutamise öösel, 23. augustil 1939.a. ning artiklist selgub, et lepingut oli Saksamaale vaja nn. seljataguse kindlustamiseks Kesk- ja Lääne-Euroopas. Stalini nõudmise peale Balti riike endale saada Hitler vihasalt ja lausus: „Me saame need riigid niikuinii tagasi!“ ja lubas Ribbentropil lepingule alla kirjutada. Mis sellele järgnes, ei vaja ümberjutustamist. Vald niipalju, et 1. septembril 1939 alustasid kaks tollast „sõpra“ Hitler ja Stalin üheskoos sõda Poola vastu, mille käigus sai Hitler 2/3 ja Stalin 1/3 Poolast, poolakate osaks jäid Katõn ja Oswiecim. Teine maailmasõda oli Eestile võõras pealesunnitud sõda ja ei saa Eesti mehi süüdistada selles, et 1939. aastal ei mindud üheskoos ühise vaenlase vastu — selleks ei antud käsku.

Eesti Rindemeeste Ühenduse algatusel on käivitunud projekt rajada Tallinnasse Teatri väljakule mälestusmärk, millele on raiutud tekst: „Teises maailmasõjas langenud eesti sõjameeste“. Kui 23.8.1939 jõudsid kookuleppele kaks suurt timukat, vast mahuvad siis 58 aastat hiljem ühise mälestusmärgi alla sõjas langenud Eestimaa pojad, kes olid kunstlikult vaenlasteks muudetud. Millisel põhjusel nõuab Jaan Kuningas, et sõjas langenutele monumendi rajamisel tuleb esmajärjekorras kontakteeruda just Eesti Vabadusvõitlejate Liiduga — millise prioriteedil alusel? Me oleme seda ju ka teinud — ERÜ korraldas 27.2.97 ühisnõupidamise, kuhu olid kutsutud Eesti Vabadusvõitlejate Liidu ja EVTÜ esimehed, aga ka Soome Sõjaveteranide Tallinna ühenduse esimees. Kohale tuli vaid EV Tallinna ühenduse esimees J. Puusaag.

ERÜ poolt valitud mälestusmärgi projektiohkond on kinnitanud ja teeb seda veel kord „Vaba Eesti Sõna“ kaudu: Eesti maksumaksja ei pea mälestusmärgi jaoks maksma sentigi. Mälestusmärgile ei korraldata kroonikorjandust. Vaatamata vabadusvõitlejate organisatsioonide juhtkondade senisele vastusele kutsume nad veel kord ühisele nõupidamisele, kuid seda alles siis, kui mälestusmärgile on antud plats.

Lõpetuseks.

Jaan Kuningas võrdustab mind väikese algustähga soloveidega. Tunnen nimepidi vaid üht Soloveid (suure algustähga), kes on Tallinna Volikogu haridus- ja kultuurikomisjoni aseesimees. Temal oli 27.2.97 ühisnõupidamise tulekuts (osalamiseks) volitus sama komisjoni esinaisal pr. Ivi Eenmaalt, kes on praegu Tallinna linnapea. Koos hr. Soloveiga osalesid ühisnõupidamisel Riigi Muinsuskaitseamet, Eesti Sõjahaudade Hooldajate Liit, Kultuuriministeerium, 8. Laskurkorpuse Tallinna Klubi esindajad. Kohale olid tulnud ajakirjanikud ja TV3.

Jaan Kuninga väitel tapsid 20. augustil 1944 Eesti Laskurkorpuse mehed Avinurme kirikus 19 haavatut Eesti sõdurit ja lõmastasid tankidega Porkuni lähedal haavatute voori. Minule 25.5.95 saadetud kirjas küsib Kuningas, kas ma olen sellest teadlik. Vastasin siis ja vastan ka nüüd: „Olen kuulnud ja tuleb välja selgitada (kui see on üldse võimalik), kes taolise veretööga hakkama said, ning karistada neid kui sõjakurjategijaid (kas või postuumselt), kuid ei tohi süüdistada taoliste kuritegude puhul kõiki laskurkorpustasi, sest siis peaksid karistust kandma kõik need Eesti sõjamehed (ka J. Kuningas), kuna teame ju, et nii mõndagi jubedat saadeti korda ka Saksa pool rindejoont. Igakuks kandku karistust vaid enda kuriteo eest — mistahes üldistused on kurjast.“

Kuningas võrdustab mind soloveidega — mitmuses ja väikese algustähga. Kuna kaks venda Haavisteid võitles Kuningasega ühe ja sama poole pool. Vahe on vaid selles et Kuningas võitles (enda sõnul) Teises Eesti Vabadussõjas, meie Teises maailmasõjas. Jaan Kuningas võitleb ikka veel mineviku positsioonidel, võitleb ja laulab „Seal Venemaal kaugel stepideid võitleb SS pataljon...“, mina seevast olen mineviku positsioonidel tulnud tänasesse Eestisse, tegutsen ja laulan „Kaunistagem Eesti kodaj kolme koduvärviga, mille alla Eesti pojad ühiselt võiks koonduda...“

Õeldakse, laul teeb rinna rõõmsaks, lahkeks lõbusaks... kas teeb seda iga laul?

Eesti Rindemeeste Ühendusest on võimalik teavet saada Interneti kaudu:

<http://www.ngonet.ee/eru>.

Ilmar Haaviste, Tallinn

Allan Ventsel jutustab:

VÕITLUSED KODUVÄRAVATE EES (4)

Õhtuks jõudsimme uudistega pärale, kintsud kanged ja taguots tuld täis. Major Eliandi oli taibukas mees ja käskis igale luurajale sada grammi kintsude määrimise rohtu välja anda...

Ei olnudki tarvis kaua „külastisi“ oodata. Kolmanda kompanii eelpostide teatel märgati nende lõigus kahtlast liikumist. Kahtlane sagimine osutus vähemalt esialgu valehäireks, kuna too „kolletegija“ csutus lihtsalt kellegi hulkuma läinud ja äraeksinud vasikaks.

Major Saimre koos „Ärtudiviisi“ ülema, kindral Kühniga inspekteerivad rügemendi „stellungeid“, aga „kindralikõrend“ näib olevat rahuolematu ja seletab majorile midagi, ägedalt zestikuleerides. Mida nendel kahel nii väga seletada on, sellest saame peagi käskjala kaudu teada. Erilist polevatki midagi, ainult kuulipildujate poste olevat liiga vähe.

No kurat võtaks — see pole küll meie teha. Andku kindral omadest varudest mõned „MGd“ lisaks, mida ta koonerdab. Aga ega sealt midagi enam oodata olegi, kindralil endalgi näikse näpud põhjas olevat. Tuleb teha nõnda, nagu kunagi Krivasoo päevil käskis kapten Villemson — võtke vankade käest!

Ühel õhtul püüdis meie patrullid kinni noorukese tütarlapse, lätlaste, kes teatas nende külasse saabunud punaarmee väeosast. Tüdruk oli pärit Zarasai lähedalt, rääkis läti ja vene keele segu. Tema jutu järgi olevat tegu kurjade meestega, kes krabavat naisi ja peitu pugenud mehi. Mehed aetavad püssimeeste vahel külast minema, naisi aga... Tema pääsenud õnnelomel põgenema.

Pataljonis ei osatud alul mingit seisukohta võtta, tegu võis olla ka mingisuguse luurajaga-nõukogude „MATA HARIGA“, keda spetsiaalselt saadeti andmeid koguma. Mõne päeva pärast selgus, et jutul oli tõepoisi all. Nagu selle kinnituseks nabiti kinni meie „väljakupole“ eksinud hobusemees, kes olevat tulnud roodu hobustele heinu otsima. Too nõukogude armee veltveebli õakutega juba aastates tatarlane oli jutukas sell ja teadis enda väeosa kohta päris huvitavaid asju pajatada. Meie vastas pidavat seisma polk, mis koosneb ühest karistuspataljonist, ühest NKVD pataljonist eelpool nimetatud väeosa edu kindlustamiseks ja tugevdatud miinipildujate rood.

Veel mõned päevad vaikust enne tormi ja siis algas tõsine märul. Venelastel näis meie asetusest olevat enam — vähem selge ettekujutus ja seda tänu pidevalt peade kohal lendama hakanud vineerist „sääskedele“. Need taevatüdrukud jälgisid igit meie liigutust ja igit vähegi nähtavat kaevikute joont. Et nad tõesti tüdrukud olid, saime teada rajalt maha võetud lendurite sootunnuste järgi — juhu, kui need veel säilunud olid. Umbes 7. juuli paiku alustasid venelaste miinipildujad kontserti. Veerand tundi vahet pidamatut miinisadu, siis veidi vahet ja uus käikisadu. Nüüd kargas võsast välja umbes roodu jagu vankasid, kes kippusid hirmsa rökimise saatel üle kitsa heinamaa riba meie poole.

Nüüd ei raisanud aega enam meie kämbude tuletorud. Oli näha, et neid olid väljaõpetanud asja tundvad „ausbiderid“ ja treeninglaskmised ahvenapüügi. Paugud sattusid just sinna, kuhu tarvis. Lipnik Järvekülg oli osanud valida oma meestele samuti head positsioonid ja meil oli männnikuks alustel kõrgendikult hea vasjadele tina valada. Hetkeks tõrgub Parveste Degdjarjov, kuid ainult hetkeks, siis jatkab uuesti ühtlaste valangutega... Käsi granaadi ulatusse nad veel ei jõua, kui mõned tormavad tagasi, siis uuesti meie tule alla. Tundub, et nende ridades on toimunud mingi segadus. Meie tuli sunnib neid pikali ja pikali nad jäävadki. Enamik neist. Nüüd taipame. See on osa karistuspataljonist... ja nendest pisut tagapool tulistavad tõkestussalklased. Mehikosed on kahe tule vahel, neil lihtsalt ei ole pääsu.

Punavägede tapalava meie ees, muutub hõredamaks, ainult üksikud sibivad veel edasi-tagasi, teadmata oieti, keda peab ründama või ksu pooldet tule kuul... Kuratlik süsteem — tervislikum on tungida vaenlasele peale, õnnestub ehk vangigi sattuda. Tagasiteed ei ole, selja taga ootab kas politruki või tõkkesalklase kuul. Päris kaevikute lähedal lebab tosinikond vene „pindevilemit“, nende hulgas ka kergekuulipilduja degdjarjov. Pimeduse saabudes üritame ära näpata, aga palju seda pimedat aega on. Viis meie hulgast „lakuvad haavu“ ja on rõõmsad, et vähemalt seekord... Enamus poisse on küünistada saanud kakkiludude käest. Kõige pimedamal tunnil ronivad Pihel ja Koosma ei kellegi maale. Kompüi Harju ei lubanud küll, oli öelnud — äh, sitta neid vene riistu meil tarvis on, kuidas ja mida ma kodustele teatan, kui juhtute jäämagi sinna vankade hulka. Lõpuks lubas ikkagi.

Ei tukkunud meie, ega vankade pooltel keegi. Närviliselt valgustati raketidega kogu seda suveõist surruaenda meie ees. Lühikese suveõis hämaruses värelevate raketide valgusel näisid laibad end liigutavat, või kes teab, ehk elasid mõned veel. See oli õudne pilt. Ehkki tegu oli, alles päeval elusolevate vaenlase sõduritega, sundis see pilt meelde tulemata, et saatusse mistahes tunnil võid see olla sina, kes jääb lindude nokkida või nälginud koerte närida. Ligemale tund oli möödunud sellest, kui Koosma ja Pihel ei kellegi maale kadusid. Arvasime juba ei tea mida, — ja korraga ilmusid meeste teraskübarad nähtavale.

Pihelil kaenas kergekuulipilduja, Koosmal peale enda relva veel kaks vene auto-maati. See vägitük läks korda — tulgu või kindral Kühn ise vaatama.

Valgenedes uus tulelööki ja tunduvalt tugevam eelmisest. Seekord kandus venelaste rünnaku põhirasusk 37. pataljoni poole.

Käikisadu ei lakanud hetkekski. Olukord muutus täbaraks, kuni tuli kanti tahapoole, männikusse. Sõndades nuppu kergitada oli vankad jõudnud granaadiviske kaugusele. Nüüd oli tuli takus. Siin poleks enam püssituli midagi aidanud. Ainult koned, ainult koned ja käsigranaadid ja tänu voori veltveebile neid jatkus, granaate muidugi. Abi oli ka värskest saagiks saadud automaatidest.

Venelased jõudsid lipniku koopa lähedal kaevikusse hüpata aga see hüpe jäi neil lühikeseks... Üks tõstis veel viimasel hetkel käed ja pillas relva. See välkrünnak tõi palju pahandust ja tekitas meie ridadesse kõrvamatuid tühimikke.

(Järgneb)

Toimetuse märkus: Ilmar Haaviste ei saanud seda artiklit „Võitleja-le“. Trükkime selle ära, et informeerida kaasvõitlejaid üle maailma ERÜ tegevusest. Mis puutub mainitud mälestusmärgi, siis suurem osa eesti vabadusvõitlejatest ei taha endid näha „sama mütsi all“ meestega, kes võitlesid Eesti Nõukogude Vabariigi eest.

Tallinna mees Heino Rass jutustab:

NARVA TAHA (5)

Lahkumine Narvast. Algab teenistus Jamburgis.

On kätte jõudnud 1942. aasta ja nüüd on tulnud meie kord alustada teenistust Venemaal, võitlust bolševismi vastu. Paar päeva pärast uut aastat saame käsu pakkida asjad ja rivistuda kindluse õuele Antakse välja lahinglaskemoon, igale mehele 60 padrunit. Ees seisab jalgsirännak Jamburgi, mille venelased 1925.a. olid ümber nimeetanud Kingissepaks. Teekonna pikkus on umbes 25 kilomeetrit ning varustuse, relvade ja laskemoonaga olemine üsna kenasti kootatud. Olemine õnneks kõvasti õppusi teinud, ka ranitsatega ning saapad on hästi sisse kantud. Meie kolonn venib kindluse väravast välja, mäest alla üle silla ning olemegi Jaanilinnas, mida peaks siiski nimetama Ivan-gorodiks, kuna selle kindluse ja linnaosa on ehitatud venelased, kes seal ka valdavalt elavad. Narvakad ise kutsuvad seda linnaosa „Doptvoju“ pooleks ja see nimi sobib siia hästi. Mahlakas on see vene keel, need tuntud kolmekordsed on esimesed väljendused, mida keeleõppija kiiresti selgeks saab. Igapäevases vene kõnekeeles on sellel väljendusel oma kindel koht, eriti meeste omavahelises kõnes. Veidi harvemini kasutavad seda naised, eriti tülitsemise puhul.

Paaritunnise marsi järele jõuame Komarovka küla juurde, kus iseseisvuse ajal kulges Eesti-N. Vene piir. On näha veel traataia jäänuseid. Ehkki see Narva-tagune ala kuulus Eesti piiridesse, on see siiski täielik Venemaa. Eesti valitsus nihutas selle piiri tüki maad edasi põhjuses, et hoida Narvat eemal suurühtluse ulatusest. See Narva tagune ja ka suurem osa Petserimaa piirist polnud üldse mitte etniline, vaid hoopis strateegiline riigipiir. Need alad jäid kogu iseseisvuse ajaks võõrkehaks Eesti Vabariigile.

Teeäärased majad on luitunud hallid, vaid aknaraamid ja harvad lattedarid on värvitud siniseks. Mida kaugemale Venemaale minna, seda rohkem seda sinist värvi näeb. Ei tea küll, miks räägitakse punasest Venemaast, õigem oleks küll sinine Venemaa.

Oleme nüüd läinud poole sellest nõorsirgast Jamburgi suunduvast maanteeist. Harjumalt pikk matk raske kandamiga väsitab ja teeb ölad valusaks. Antakse veerandtunnine puhkus, võtame ranitsad seljast, istume neile ja mehed teevad süütu. Siis uuesti püsti ja kolonn jätkab liikumist. Enne Jamburgi on tee ääres rohkem külamaja näha. Kuid ikkagi on see piirkond hall ja troostitu, hõre võsa kahel pool teed. Oleme teel olnud üle 5 tunni, kuni lõpuks Jamburgi majad paistma hakkavad. Ületame silla Luuga jõel, mäest üles ja siin, vasemal ongi meie uus majutuspaik, endine väiksem punaarmee kasarmu. Meie kompanii mahub siia parajasti ära. Sätme endid sisse, ruumi on küllaldaselt, ka narisid ja raudvoodid. Narvas anti meile välja ühe päeva marsitoit, kuid siin ootas meid ees meeldiv üllatus. Kompanii oli saanud omale välikatla kahe sakslasest kokaga. Meie toilitustaja oli juba hommikul tegutsema hakanud, Jamburgi sõitnud, väliköögi kokkadega kohale toimetanud ja kui päralt jõudsimme, ootas meid ees priske hernesup, lisaks veel katelokikaane täis vaniljepudingit. Meie väsinud keredele lausa muinasjutulik lõunasöök. See saksa puding, mida meie ennem polnud saanud, meenutab meie paksu kisselli, kollane, magus ja maitsev. See magustoit oli saksa toilitustuses kindlal kohal ja saime seda pidevalt edaspidigi, ehkki mitte iga päev.

Jamburgis on üle Luuga jõe kaks silda nagu Narvaski. Ning siingi ründavad neid pidevalt venelaste õised pommitajad. Juba samal ööl, kui me surmaväsinuna koikudel norskasime, ärkasime tugevatest plahvatustest. Siingi oli taevast korraga vaid üks vene lennuk, millele õhutõrje ägedad tulid andis. Helgiheitjad võtsid kõrgel lendava pommitaja nagu suure putuka oma ristuvate kiirte vahele ning rasked, 88-mm õhutoorjepatareid saatsid oma mürsud teele. Seepäele heitis lennuk oma pommikoorma kiirustades alla ning üritas ruttu välja pääseda helgiheitjate käest. Nägime jaanuaris kahel korral, kuidas lennuk alla tulistati. Selline kaootiline ühepeakala pommitamine oli muidugi tulutud, sillad ja raudteejaam jäid terveks, küll aga purustati linnas palju elumaju. Kuid omaenda linnade pommitamine kuulus ju nõukogude sõjastrateegia juurde, mis sellest, et ta oma rahvas pihta saab.

Meie kompanii on niisiis Jamburgi garnisoniks. Meie valvata on maantee- ja raudteesild, raudteejaam ja tohtu suur laskemoonaladu, kuhu on ladustatud punaarmeele saagiks saadud sõjamoona. Paneme sinna vahtkonnad ja tunnimehed, ka mitmed liikuvad patrullid. Meie pataljoni teised kompaniid on samasuguses vahil- ja julgestusteenistuses pikki Narva-Gatšina raudteed. Ühesõnaga, me ja julgestame 18. armee tagalat.

Ilmad lähevad aina külmemaks ja lund tuleb üha juurde. Tunnimehed, kes oma õhukestes sinelites ära kõngesid, saavad postil õhku lisaks „Übermantlid“, s.o. sooja voodriga avara sineli, mis tõmmatakse alumisele sinelile peale. Vilte meil pole, külmakaitseks saame tunnimeeleste õlgedest punutud suured kotad, kuhu astud saapaga siisse. Meie poisid näevad välja kui „Mikihiirod“, kuid kulla vastu see atribuutika siiski kaitseb üsna hästi, vähemalt selle kahe tunni vältel, mil tunnimees korraga postil seisab. Meie, juhtjao poisid, vahikondades ei käi, meil on selletagi tegemist parasjagu. Vaid õõskes paneme oma tunnimehed kasarmu värava ette, meie hooleks on ka õõpäävane telefonivalve. Minul tuleb mitme nädala jooksul aidata kirjutajat. Kirjutame välja sõdurirahamatuid, „Soldbuch'e“, mis tõlkes tähendab hoopis palgarahamatut. Peale selle tuleb, jällegi saksa keeles, iga sõjaväelase kohta isiklik kaart paljude andmetega. Meie kirjutaja saksa keel piirdub mõningase kõneosusega, kirjutamine on talle raske toiming ning selle töö sokutab ta minu „kraesse“. Nii keeleosuse kui ka teadmiste poolest oleksin ma temast kahtlemata võimekam, kuid tema on ju allohviter, mina aga lihtsõdur. Võimekusega ei hiilga ka me teised endised ülejäteteniid, kuid nad moodustavad justkui omaette vennaskonna ja nende mõnusesse olemisse siinses tagalateenistuses ei saa keegi võrras sisse tungida. Kuid siiski sai enamusel neist ka sellest, suhteliselt kergest ja ohutust teenistusest himu täis ning lepinguaja möödumisel, 1942.a. septembris, kadusid nad vaikelt minema. Oletati tegid, sest kui läksime järgmisel talvel rindele, oluks need mugavad, privileegidega harjunud onukesed meile tõeliseks nuhtluseks.

Vene pommitajad külastavad meid endiselt, kuid veebruari lõpul jäävad nende rünnakud harvemaks ja lakkavad märtsi lõpuks. Peale pommituste lõhkemise saadab meid sel talvel teistlaadi muusika. Sakslastel on veel küllaldaselt hoburakmetega suurtükiväge. Et Leningradi piiramisrõngas pole liikuv, tuuakse sealt ära mobiilsed, möriseeritud suurtükiväerügemendid ja asemele tulevad aeglased, hobustega veetavad patareid. See liikumine toimub peamiselt öösiti, pimeduse katte all. Tundide kaupa mõeldavad meie akende alt suurtükid, kostab hobuste puristamist ja valju krudinat, mida tekitavad rasked kahurirattad külmunud lumel.

(Järgneb)

IDAPATALJON 40... NII NAGU MEELDE ON JÄÄNUD...

Kui meie 1941-sel aastal Venemaale läksime siis oli meil sakslastega ühe aastane leping ja peale selle võis iga mees, kas jääda edasi teenima või minna kuhu kellelgi süda kutsus.

Meie täitsime oma kohustusi, mis meie peale oli pandud, korralikult ja Eesti Kaitseväge määrustiku kohaselt. Meestel ei olnud moraali puudust, vaatamata sellele et meie toiduks oli päris pikka aega, lõunaks spinati supp ja õhtuks see mis lõunast üle jäi. See oli sellepärast et meie tookordne Pat'ül maj. Lindpere keeldus saksa toidule minemast, mis oli esmaklassiline. Tema soovis oma pataljoni ise varustada Ta tegi seda kuni meile tuli uus ülemus, tol ajal kapt. Nortmaa, kes hiljem ülendati majoriks.

Uue ülemuse saabumisega muutus meie olukord tunduvalt paremaks. Meid võeti saksa toidule, meie saime uue varustuse. Aga kõiki meie mürepilvi ei suutnud ka meie uus ülemus hajutada...

Meie lepinguasta hakkas täis saama ja sakslased hakkasid nõudma meilt uuele lepingule allakirjutamist. Poisid ajasid sellele ideele sõrad vastu, sest see uus leping kohustas meid teenima kuni sõjakäigu lõpuni idas. Küll meid meelitati ja masseeriti. Aga poisid ikka tõrkusid allakirjutamast. Siis toodi ette uus konks ja meile teatati, et meie võime minna kui me kirjutame alla dokumendile, et meie vabatahtlikult loobume kommunismi vastasest võitlusest, millele lisati ka ähvardus; et te teate küll mida see tähendab... Lõpuks, arvestades kõiki meelitusi ja ähvardusi, meie kirjutasime nõutud lepingule alla, sest teist teed ei olnud. Ma arvan, et sellest momendist peale, jäi iga mehel sakslasest paha maitse suhu ja sellest enam lahti ei saanud.

Aga ega sellega veel rahu majja ei saanud. Paari kuu pärast pisteti meile uus leping minna alla, mille allakirjutamisega meie kohustume edasi teenima kuni sõja lõpuni. See idee ajas iga mehe harja punaseks. Sest see tähendas ju sõja kuulutamist Lääneliitlastele. Meie ju pidasime Lääneliitlasti oma sõpradeks. Sellega oli väga palju õiendamist ja lõpptulemus oli, et valdav enamus mehi kirjutas alla.

Aga nagu igas ühiskonnas, nii ka meil, oli neid, kes vaatamata ähvardustele ei kirjutatud alla. Neid oli terve pataljoni peale 6 meest ja ka mina olin üks nendest. Meid jäeti esialgu rahule nagu poleks midagi juhtud. Hakkasime juba lootust hellitama, et järsku saamegi sellest supist välja. Meile sai iga päevaga selgemaks, et sakslased ei olnud meie vastu ausad. Meid kasutati selleks, millega sakslased ise hakkama ei saanud ja see tegi paljudel närvi mustaks.

Nii möödus paar kuud päris rahulikult ja juba hakkas nagu ununema see hull lepingu jant. Kui meie pataljoni sai, ei mäleta enam, mitu päeva puhkust rinde otseses tagalas, et hinge vähe tagasi tõmmata ja hõredamaks jäänud ridasid korraldada. Meie puhkekoduks sai äks päris mahukas vene küla koolimaja.

Meie nautisime oma ärateenitud puhkust magamisega, sest sellest olime pikemat aega juba puudust tundnud. Korraga nagu väli selgest taevast, korrapidaja tõi mulle käsu koolimaja saali ilmda ja otsekohe. Küsimusele, kelle korraldus see on, vastas korrapidaja, meie sideohvitser, kes oli sakslane.

Sisenedes saali nägin, et oli üles pandud pikk laud, kaetud valge linaga, mille taga istus 3 ohvitseri. Keskel meie sideohvitser. Kes teised olid, ei mäleta. Siin sain esimest korda teada, et meid tõrkujaid oli 6. Meie sideohvitser pidas meile kerge noomitava kõne ja palus meil nüüd lepingule ilusti alla kirjutada. Keegi ei teinud seda. Meile peeti uus, juba palju krõbedam kõne ja paluti jälle alla kirjutada. Ka nüüd keegi seda ei teinud. Nüüd ei jõudnud see sakslasest ohvitser enam ennast taltsutada. Talle oli see arusaamatu, et tema soovi ei täidetud. Vihast lõhkemas ja kõvasti kärkides tõmbas ta oma kabuurist püstoli, pörutas sellega lauale, ja ütles: Mina, kui teie ülemus, käsen teid allakirjutada sellele lepingule ja kui teie seda ei tee, siis on see vastuhakkamine ja teie teate väga hästi mis on selle tagajärjed rinde olukorras...

Nüüd kõik kirjutasid alla.

Mis nendest viiest hiljem sai, ei ole teada, sest ma ei tunnud neid isiklikult. Minu tee viis mind Eesti Leegioni ja sellega lõppes minu sõjatee idapataljonis.

See juhtus kõik siis kui olime noored ja uljad...?

Harald Rägo, Nanaimos 1996

KONTAKTIOTSIMISED

Allpoolmärgitud endise eesti sõjamehe ema taotleb pensioni. Igasugune informatsioon tema sõjakaaslasilt oleks taotlusi soodustav.

ARUMÄE EDUARD, sünd. 1928, pärit Pärnumaalt Torilt, lahkus Eestist lennuväeabi-teenistuselena septembris 1944, viimased teated tema kohta pärinevad Saksamaalt veebruarist 1945, kui ta oli õhutõrjetagavarapataljonis Wismaris. Edasivi teateid tema saatusest ootab ema pr. Selma Arumäe. Kooli 3-3, Tootsi, EE3470 Pärnumaa, Estonia.

KUTSEOSKUSLIK TRÜKKIMINE ja LADUMINE OFFSET ja LETTERPRESS

CARLTON & TAYLOR

Carlton Taylor Graphics Inc. Oma Press Limited

1955 Leslie Street
Don Mills, Ontario M3B 2M3
Tel. (416) 444-1084 / (416) 510-2425
Fax (416) 444-9365

Eesti Sihtkapital Kanadas

Annetused, testamendi-pärandused ja mälestusfondid on tulmaksuvabad. Suunake oma annetusd noortele ja teistele eesti organisatsioonidele

Eesti Sihtkapital Kanadas

kaudu tulmaksuvaba kviitungi saamiseks!
Eesti Maja, 958 Broadview Avenue, Toronto, Ontario M4K 2R6

Palume meie ajalehe sisu rikastada kaastöödega ühingu te ja vabadusvõitlejate tegevusest „Võitleja“ toimetust.

ARUANNE 1998. AASTAL „EI SAA MITTE VAIKI OLLA“

Lugupeetud külalised ja rahvuskasaslased. Tänan Teid, et Teie austasite mind oma kutsega koos pühitseda Eesti Vabariigi 80. juubelit Austraalias ja et Te olete täna üksmeelselt kokku tulnud seda tähtsat päeva tähistama. Teie kutse on eriti teretulnud, kuna olete teadlikud, et ilukõnesid ma ei pea ja minu kahte viimast Eesti Vabariigi aastapäeva kõnet ei ole kodumaal üheski suuremas päevalehes avaldatud. Kahe aasta eest Stockholmis peetud kõne kohta kommenteeris üks „Postimehe“ ajakirjanik sel ajal, et see kõne oli nii hull, et keegi Eestis ei tohiks seda kuulda. Kui ma selle kõne, kaks nädalat hiljem, kandsin ette saalitäie inimestele Tartus, siis oli reaktsioon hoopis vastupidine. Ma usun, et minu tänane aruanne Teile saab samasuguse meedia laiskriiklita osaliseks kodumaal, sest põhiliselt ei ole muutunud midagi olulist massimeedias kahe aasta jooksul. Sellist arvamuset, ilma meedia suvalise tsensuurita, saab rahva ette viia ainult Ameerika Hääle või Vaba Euroopa Raadio kaudu nii nagu okupatsiooni ajal. Meie Eesti Vabariik on kui vang meedia küüsis lõksus, nii lausutud kui ka lausumata sõnade käes.

Kaheksakümmend aastat ei ole eriliselt pikk aeg rahvusriikide olemasolus. Eriti teadmises, et iseseisvust selle 80. aasta jooksul on olnud meil vaid 30. aastat ning demokraatlikku riigikorda tänapäeva mõistes veelgi vähem. Selle ajaloolise fakti taustal on siiski põhjust juubeldada ning au anda ja tänada kõiki neid, kes on oma panuse andnud selleks, et Eesti Vabariik täna eksisteerib maailma riikide peres. Au Teile igavestelt Tööd on olnud palju ning palju tööd on veel ees, sest demokraatliku riigikorra loomine võtab aega, kannatusi ja ennastalgavat tegevust ühiskonna heaks.

Aasta tagasi Vancouveris, Kanadas, alustasin oma pöördumist sealsete eestlaste poole tsiteerides osaliselt, ühest meie kõrgelt austatud ja lugupeetud patrioodi, Arved Viirlaidi luuletusest: „...sul puhtaks tuleb pesta oma majal“ ja edasi, et „...esitama pead aruannet oma maa ja rahva ees“. Usun, et olme enamasti kõik nõus sellega, et aeg ajalt oleks hea, kui me võtaksime kokku isenda tegevuse, et anda hinnangut sellele, mida me olme saavutanud ja kuidas edasi minna oma eesmärkide poole. See kehtib ka riikide kohta ning enamasti seda ka tehakse ühel või teisel moel igas demokraatlikus riigis. Rahvale antakse aruanne sellest, mis on läbi viidud, mis on puudujääki ja mida tuleb teha, et neid puudujääke kõrvaldada selleks, et rahva üldist heaolu parandada. Arved Viirlaidi märgusõnad on appihüüe meile kõigile. Meie oma musta ja räämas maja peame ise korrrastama ja nurgatagused puhtaks rookima! See vastutus ei ole mitte Euroopa Liidu või mõne suurriigi vastutus, vaid meie endi vastutus. Kahjuks tänapäeva tõde seisneb selles, mida üks rahvasaadik hiljuti väljendas, et „...vastutus käib mõnda maad ringi ja otsib, kes tahab teda kanda“.

„Head tuleb kiita ja halba laita, rohkem aga muuta“, ütles professor Olev Träss Seedri- oos mõndunud suvel. Toetan tema väidet. Mis on meil siis head? Esiteks, Eesti Vabariik on kindlasti kõige kiiremini arenev vaba turumajandusega riik Kesk- ja Ida Euroopas. Meie isamaad ülistatakse ja tuuakse eeskujuks teistele endistele Nõukogude Liidu poolt okupeeritud riikidele, kus puudused on suuremad, korruptsioon totaalsem ja majanduslik areng aeglasem. Teiseks, meie noorus kasvab ülesse uues vaimus, okupatsioon- aegsete mälestusteta, kartusteta ja vaimse muserduseta, milles paratamatult vaevlevad teatud määral kõik okupatsiooniaja üleelanud kaasmaalased. Noored on andekad, julged ja nende käes on Eesti rahva tulevik. Kolmandaks, meie kohtusüsteem on demonstreerinud demokraatlikule riigisüsteemile kohast iseseisvat arenevismõimet. See on üks kõige lootustäratavamaid arenguetappe praeguses olukorras. Neljandaks, meie loovad inimesed: mikiverid, arrakud, põldrosad, viirlaidid, mururid, valtonid ja paljud teised, kes tuost tulnud rahvuslastega nagu Mart Niklus, Enn Tarto ja Tiit Madisson on alati olnud Eesti rahva parimate ideaalide väljendajad, ei ole mitte oma käed rüppe pannud ja nende häälend on jällegi kuulnud, sest ajad nõuavad seda.

Rahva laialdane rahuleolu ebanormaalne olukorra suhtes on ilmselge. Üks Kanadas elav eestlane alles hiljuti sai kirja kodumaalt, kus kirjutaja ütles, et ta ei ela mitte Eesti Vabariigis, ta elab Eesti „mädariigis“. Selliseid väljendusi kuulen ma tihti peale kodumaalt, eriti väljaspool Tallinnat, kus on suur tööpuudus ja kus rahval puuduvad nende huvide esindajad ning kaitsjad Toompeal. Rahva ettekuulutus iseseisvast riigist on ebamäärane ja seotud suurte pettumustega. Suured lootused, milleks Eesti Vabariik pidi rahva arvates kujunema, ei ole täitunud. Kas need ootused ja lootused olid realistlikud või mitte, see on teine küsimus? Tõsiasi on aga see, et paljud, kes praegu virelevad suurtes raskustes, elavad paremini okupeeritud Eestis kui nüüd, sest siis oli mingisugune minimaalne elutase garanteeritud. See tase oli majanduslikult madal lääne arenenud demokraatiatega võrreldes ja enamusele vaimsest mitterahuldav eluviis, kuid samal ajal ei olnud kerjuseid tänaval, ka kõige abitumal oli peavari ja leib laual. Seda kahjuks me täna väita ei saa, sest riigi majanduslik edu on saavutatud kaasmaalaste arvel, kelle hulgas on kõige rohkem neid, kes omal jõul alati hakkama ei saa: pensionärid, lasterikkad perekonnad ja puuetega inimesed. On see siis ime, et pettumused on nii laialdased? Rahva eest ei hooi saamaameeste, roolijõudkute ja KGB usaldusisikute seltskond Toompeal. Need vähesed rahvuslikult meelestatud eetilised rahvasaadikud Riigikogus kes püüavad midagi teha, et rahva heaolu parandada, on kahjuks „üksikud hääled kõrbes“, kelle ahastavad hoiatused haituvad õhku nagu hommikune kaste päikesetõusul.

Mida siis laita? Laita kahjuks on palju, kuid kõik probleemid ja nende lahenduste leidmine on seotud ühise nominatiiviga — korruptsioon. Esiteks, Eesti Vabariiki valitseb peamiselt korrumpeerunud korruptiivne juhtkond. Teiseks, korruptsioon eksisteerib kõigil tasemetel. Kolmandaks, korruptsioon on nii majanduslik kui ka vaimne ja neljandaks, kõige häbiväärsem on see, et ükski praegune või endine riigi tippjuhtidest ei ole korruptsiooni hukka mõistnud. Seega, nii nagu üks kaasmaalane hiljuti mulle kirjutas, „...korruptsioon vohab Eestis nagu rakvere rabe“. Kuid vaikus sel teemal Kadriorus ja Toompeal paneb mõtlema. Kas siis tõesti riigis märkimisväärselt korruptsiooni ei ole? Sel juhul minusugused, välismaalt naasnud inimesed, lihtsalt ei saa aru Eestis valitsevast „lõeliseist“ olukorrast, nii nagu on rohkelt väidetud võimalolijate poolt. Riigi tippjuhtide vaikimist ja selgrootust võib ka tõlgendada sellega, et riigi kõige kõrgem juhtkond on ise korruptsiooniga nii tihedalt seotud ja saavad sellest otsest isiklikku majanduslikku või poliitilist kasumit. Täiesti võimalik on ka lihtne argpükslikus kriminaalkurjategijate ees, et vältida sarnaseid eluolulikke situatsioone, mis on aset leidnud näiteks Gruusias, kui selle riigi president hakkas resolutselt tegutsema korruptantidega. Lugupeetud koosolijad, Eesti rahvas teab väga selgelt selle küsimuse vastust. Ma julgen väita, et ka Teie, lugupeetud koosolijad teate selle küsimuse vastust.

Mida muuta? Muuta on palju, kui me tahame kunagi elada demokraatlikus riigis. Et me praegulisi demokraatlik riigi mõõtu välja ei anna, on juriidiliselt väga selgelt kirja pannud

hiljuti manalasse varisenud jurist ja tuline Eesti patrioot Agu Kriisa. Elame poliitseirigis, kus KGB õigusjärglane Kaitsepolitsei teeb, mida tahab samas stiilis ja samade võtetega, kui seda tehti okupatsiooni ajal. Kaitsepolitsei poolt inimõiguste rikkumist on ka kohtu poolt hukka mõistetud, aga valitsus ei ole midagi teinud KGB väljajõppega Kaitsepolitsei juhi tagandamiseks. Samuti käitub vanas stiilis edasi Riigiprokuratuur, mis isegi justiisministri enda sõnul on poolenisti Nõukogude aegne organisatsioon, „mis käib, poob ja laseb“. Ka Riigiprokuratuur on kohtute poolt hukka mõistetud valeatmise ja täiesti ebaseadusliku tegevuse pärast, kuid töötab samas vaimus karistamatult edasi. Lugupeetud endine dissident ja praegune rahvasaadik Riigikogus, Enn Tarto on mitmel korral avalikult ütelnud oma kogemuste taustal KGB-ga, et tänapäeva olukord Eestis on palju hullem, kui kunagi okupatsiooni ajal. Kui tema ei tea, kes siis veel?

Olen analüüsinud kodumaal valitsevat segadust, puudusi ja saamaameste ülbite- mist. Tulemuseks on 11 lehekülge üherealisi teematilisi probleeme, mis vajavad reso- lutset tegutsemist, et olukorda riigis sisuliselt parandada. Teemad ei ole publikule tundmatud, sest neid on korduvalt kajastatud meedias. Valitsuse poolt läbi viidud vajalikke programme on aga vähe. Enamasti sellepärast, et isiklikud või parteilised huvid jäävad ette ja lihtsalt midagi ei tehta. Kui keegi mingil põhjusel tahab juhtivalt poliitilist vastutusele võtta, siis ta lihtsalt vallandatakse. Kõige viimane nende sellest on Robert Lepiksoni vallandamine siseministri koha pealt. Mis iganes ta enda tagapöhi ja väide- tavat patud, selge on see, et Lepikson oli valmis kohtu ette viima Vähi valitsuse koteriskandaalid, millega on või olid seotud Riigisekretär Veering, peaminister Siiman, välisminister Ilves, kaitseminister Oõvel, polkovnik Ants Laaneots ja palju teisi. Siis veel Savisaarega seotud lindistamise skandaal ja Reformierakonna esimehe Siim Kallasega seotud teadmatuses kadunud kümme miljonit ameerika dollarit. Saamaameste ring- kond on aga nii laialdane, et ringkatse seati sisse, sest nendest afääridest väljajäetud poliitilisi tuusasid peaaegu ei olegi. See, et siiani ei ole Laari valitsuse ajal väidetavalt altkäemaksudega seotud Israeli relvaostu süüdlased vastutusele võetud, on samal põhjusel — liiga palju prominentseid poliitiliseid, kes sellest osa võtsid ja isikliku kasu said. Raha jagati laialdaselt vahendajate poolt. Kelle peale sa siis näppu näitad? Kõik on olnud poisid! Ilmekas näide olukorrast Eestis on ka see, et taastatud Eesti Vabariigis 6- 12 aasta jooksul ei ole ühtegi inimest sõltu mõistetud korruptsiooni pärast.

Kuna praegune valitsus ei ole võimeline või tahtlik olulisi muudatusi teostama, siis tuleb leida võimalusi uue valitsuse moodustamiseks ja seda nii ruttu kui võimalik. Olen täiesti nõus Mik Mikiverega, kes hiljuti ütles, et „...riik on selleks, et rahvast teenida, mitte rahvast valitseda“. Teiste sõnadega, meil ei ole tarvis praegust korrumpeerunud juhtkonda riigitiitüri juures, seal on tarvis rahva teenreid! Selleks aga peame ootama järgmist valimisteni ja looma, et uue Riigikogu koosseis on aatelisem ja võimeline tarvilikke muudatusi läbi viima.

Riigikogu koosseisu sisuline muutmine peaks olema peamine prioriteet kõigile, kes tahavad positiivset muudatusi rahva heaolu jaoks. Uue koosseisuga on loodetavasti võimalik ka muuta valimiseseadust nii, et toimiks presidenti ja Riigikogu otsevalimised rahva poolt. Täna ei tea keegi, kes on tema esindaja Riigikogus. Paljud riigikogulased on vahetanud erakondi nagu musta aluspesu, jätmata seejuures vähimatki positiivset jälge nendele, kelle häälega nad sinna valiti. Riigikogus on rahvasaadikuid, kes said vähem kui 100 häält viimastel valimistel. Üks nendest on täna seal 36 häälega. Keda nad üldse esindavad? Kindlasti mitte valijaid. Mingit vastutustunnet valitsuses ja Riigikogus ei ole. Just vastupidi. Kaitseminister premeeri iseenast eelmise aasta jõuludeks 16.800 krooniga. See on 1.200 krooni iga Kurkse väinas uppunud noore eesti sõduri kohta. Kurkse kriminaalne tragöödia on otsene tagajärg ebakompetentse ja ebaeetilise inimeste ametisse määramisega kõrgetele positsioonidele nii Kaitseväes kui ka Kaitseministeeriumis. Kedagi, peale ühe leitnandi, vastutusele ei ole võetud. Kõik teised nähtavasti olid kuskil metsas omale preemiaid jagamas ajal, mil kogenematud noored sõdalased uppisid asjatult, sest kõrgema tsiviil- ja militäärjuhtkonna poolt mingit kont- rolli ega juhtnõore nende tegevuse kohta ei olnud. Juhtidel häbitunnet ei ole, rääkimata vastutustundest. Elame vaikival ajastul, kus vatiteki alla peidetakse korruptsiooni, eba- kompetentsust, inimõiguste rikkumist ja kõike muud, mis võiks kuidagi paljastada ning heita varju valitseva kliki peale, kes on ennast ebaeetiliselt rikanud ja süvendanud sellega ülejäänud ühiskonna viletsust.

Ajad nõuavad tegutsemist kõigi rahvuslikult meelestatud inimeste poolt, kellel puuduvad omakasu motiivid, kes armastavad oma isamaad ja kes on tõsiselt huvitatud sellest, et rahva elujärge parandada. Olen kuulnud ja lugenud arvamus välismaal elavate eestlaste poolt, et nüüd on Eesti vaba ja me ei tohi Eesti sisesesajadesse segada. Seda mõtteviisi toetavad võimalolijad ja võimu taotlejad Eestis, sest see sobib neile. Äkki välismaal elavad eestlased hakkavad nõudma aruannet ja valitsejatele vastutust nii nagu see peaks olema demokraatlikus riigis. Kus sellega! See võib ju nendele kurvalt lõppeda. Pilramatule varastamisele tuleb lõpp, ei saa enam oma tegevuse eest ise- ennast premeerida, üks kortereid teiste kulul muretseda, onupojapolitikat ajada ja muid ebaeetilisi ja hämaralid tegusid teha, mille eest siis tunnustuseks jagatakse veel ühelelele riiklikke autasusid.

Rahvas on palju kannatanud ning pahed, millest olen rääkinud on paratamatud jäljed poole sajandi okupatsioonist. Et me sellest kunagi üle saame, on aja küsimus, kuid aeg on väga kallid. Mida kauem see üleminekuprotsess kestab, seda rohkem ohvreid ta nõuab: vanemate poolt mahajäetud lapsed, ravimatused tervise kaotanud, viitsuses virelevad vanureid, uimastistest ja alkoholist sõltujaid, koolitamatuid inimesi, kerjuseid, kriminaalkurjategijaid ning igasuguseid muid assotsiaalseid elemente. Armsad koosolijad, ma kutsun Teid ülesse aktiivselt ja oma jõu kohaselt osa võtma Eesti riigi arenemise protsessist. Meil kõigil on midagi anda ja meie päritolu pärand nõuab meie osavõttu.

Minu isiklik aruanne Teile täna Eesti Vabariigi 80. a. juubeli puhul ei ole olnud kaugeitki täiuslik, aga ma olen jaganud Teiega oma kogemuste taustal kogutud informatsiooni ja nägemusi olukorrast kodumaal. On head, on halba ja ees palju vajalikku tööd. Kõik ei ole ilus ja hea aga nii ma seda näen ja need on minu sünnimaa, Eestimaa, valud ja vaevad. Tihti küsitakse minu käest, kas ma ei ole väsinud rabelemisest tõe ja õiguse nimel? Vastan selle palju küsitud küsimusele ja lõpetan oma ettekande Teile Anna Haava luuletuse „Väsin“ kahe viimise salmiga.

Ei! Ei ole väsinud: Või ka koidu kiired	Eesti vahva rahvas,	Anna mulle andeks,
Eha hellinud — Hinge täidavad:	Kallis isamaa,	Et ei vaiki ma.

Täna aga olgem õnnelikud, et meil on üldse oma riik ja võimalus veelkord oma sünni- maad taas ülesse ehitada ja teha ta selleks, et meie kõik ja tulevased põlvkonnad võiksid olla uhked. Selleks ma soovin Teile edu, kordaminekut ja jõudu tööle.

Ma tänan Teid tähelepanu eest.

Aleksander Einseln, Austraalias, veebruar, 1998. a.

EESTI IDAPATALJONIDE VÕITLEJAD TÄHISTASID TALLINNAS EESTI VABARIIGI 80. AASTAPÄEVA

Ivar Rammo meenutab:

KEERDKÄIKE TEISE MAAILMASÕJA TAUSTAL (1)

9. veebruaril kogunes 96 endist idapataljonide võitlejat Tallinnas, kus Sakala Keskuse kammerasalis toimus EIVK aruande- ja aastakoosolek ning Eesti Vabariigi iseseisvuse väljakuulutamise 80. aastapäeva pidulik tähistamine.

Ksv. Jaan Kuningas
aruannet esitamas

EIVK president Jaan Kuningas avas koosoleku, millele järgnes riigihüümi hingestatud laulmine saja hallipäise vabadusvõitleja poolt.

Kogu ürituse jäädvustasid videolindile ja magnetofoni kettale Heino Tust Viljandist ja Eesti Raadio „Sõduritünni“ toimetaja hr. Lembit Lauri.

Tervitusi kokkutulnutele ütlesid Eesti Kaitsejõudude Akadeemia poolt ksv. Ants Kõverjalg, Eesti Sõjahaudade Hooldile Liidu poolt hr. Jaak Pihlak, Eesti Vigastatud Sõjameeste Ühingu ksv. Jüri Teras ja Eesti Vabadusvõitlejate Tallinna Ühenduse ning Eesti Vabadusvõitlejate Liidu poolt ksv. Erich Pusaag.

Päevakohases aruandekõnes tuletas Jaan Kuningas lühidalt meelde eestlaste ja liivlaste vabadusvõitlust oma suurte ida ja läänenaabrite vastu läbi aastasade, mis algasid piiskop Meinhardi poolt 1201 a. Riia linna asutamise, kust hakati organiseringi, ristiusu levitamise ettekäändel, „Lihvandi“ anastamist, mis kestis 27 aastat ja lõppes

Valljala linnuse langemisega orduurüütlike kätte Saaremaal. Järgnenud 300 orjuseaasta jooksul püüdsid eestlased veel mitmelgi korral saavutada vabadust relvajõul, kuid asjatult. Alles I maailmasõja lõpp-järgus õnnestus Eesti ärkamisaja edumeelsetel rahvajuhitlidel koonduda ja Eesti Asutava Kogu poolt valitud Eesti Päästekomiteel väljakuulutada Eesti Vabariigi iseseisvuse manifest 24. veebruaril 1918. aastal. Seegi jõi kohese Saksa okupatsiooni tõttu esialgu ainult paberile. Alles 1918. a. novembris, mil Saksa okupatsioonivägi pidi läänellastel survel Eestist lahkuma, võisid eestlased taas mõelda oma iseseisva riigi loomisele, kuid samaaegselt tuli neil alustada ka relvastatud võitlust idast sissetungivate N.-Venemaa punaarmee vastu juba 28. nov. 1918. a. Algas Eesti Vabadussõda, mis kestis 13 kuud ja lõppes Eesti Vabariigi ja N.-Venemaa vahel 2. veebruaril 1920. a. sõlmitud nn. „Tartu Rahulepinguga“. Eesti Vabadussõjas 1918–1920. a., langes üle 2000-de mehe, ligi 14 000 said haavata.

Kõneleja peatus pikemalt Molotov-Ribbentropi paktil ja selle pakti salajasel lisakokkuleppele, mille alusel sai N.-Liit 1939. aastal karistamatult luua Eesti Vabariigi territooriumil sõjaväebaasid, millesed kujunesid hiljem, 1940. aastal, lähtealuseks Eesti Vabariigi annekteerimiseks 17. juunil 1940. a. N.-Liidu poolt. Eesti Vabariigi iseseisvus oli kestnud ainult 22 aastat...

22. juunil 1941. a. alanud, kahe ebainimliku diktatuuri-vaheline surmahaitlus, mis kestis 1418 päeva ei annud võimalust eesti rahvale, taastada oma riigile ja rahvale kaotatud vabadust ja iseseisvust. See saavutati alles 50 aastat hiljem, 1991. aastal.

Järgnevalt andis J. Kuningas põgusa ülevaate EIVK 1997. a. tegevusest. EIVK viieaastase olemasolu jooksul on EIVK ridades surma läbi lahkunud 34 kaasvõitlejat ja täna on EIVK tegevliikmeid nimekirjas veel 204. Täna sel kokkutulekul saadi 5 liikmeks astuja soovivaldust ja neid tuleb ka edaspidi, kuna EIVK on ainus vabadusvõitlejate organisatsioon, kus ei ole liikmemaksu kohustust ega kokkutulekust osavõtumaksu. Pealegi on EIVK juhatus otsustanud EIVK liikmeks vastuvõtta ka „Fischeri pataljoni“ võitlejad, kes alates 1943. aastast sõdisid põhjarindel kõrvuti idapataljonide üksustega. Loomulikult on EIVK liikmeks-saamise ahtvatuseks ka see, et EIVK maksab kokkutulekute korral oma liikmetele välja edasi-tagasi sõidukulud, mis annab pensionäridest veteranidele võimaluse tasuta taaskohutuseks oma endiste relvavendadega idarinde päeviti. Selliseid kokkutulekuid on EIVK igal aastal korraldanud kaks; EIVK aastakoosolek ja ülemaailmne EIVK liikmete kokkutulek augustis Viljandis. Tänavune, 1998. a. kokkutulek Viljandis, Viljandi Maagümnaasiumi ruumides, toimub aga erandikult 23. juunil, Võidupühal, sest EIVK, koos Viljandi ühiskondlike organisatsioonidega, avab sealse kaitseleidu majale pandava mälestustahvli legendaarse idapataljoni komandöri, maj. Alfons Rebese 90. sünniaastapäeva tähistamiseks. See mälestustahvel eesti ohvitseride, on osmane Eestis, kes esimese eestlasena auhinnati II maailmasõjas Raudristi Riitliristi ja sõja lõpu eel veel, teise välismaalase, Saksa väejuhatusest Tammelehed Raudristi juurde. Isamaa-aatelse vabadusvõitleja mälestustahvli avamisele ootab EIVK kõiki kol. Alfons Rebese võitluskaaslasti.

Edasi märkis J. Kuningas oma aruandekõnes, et kõikide kulude katteks on EIVK senini saanud toetusi arvestataval määral väliseestlastelt ja nende organisatsioonidelt. Kodu-Eesti ettevõtete toetusel on olnud tagasihoidlikud. EIVK ootab sihtotstarbelisi toetusi Kolpino, Sürkovo ja Voshkovo ning Opelni koti lahingukangelase mälestuse jäädvustamiseks!

Päevakorras edasi minnes, valiti EIVK juhatus ja EIVK revisjonikomisjon. EIVK 1998. a. juhatuses valiti: 1. Jaan Kuningas, 2. Endel Parm, 3. Heino Argus, 4. Ergav Urajo, 5. Edmund Vitsut, 6. Meinhard Toom, 7. Gerhard Niit, 8. Emil Alesma, 9. Vambola Remmel. EIVK revisjonikomisjoni: 1. Lembit Sõnajalg, 2. Ago Truu, 3. Karl Allman.

Jaan Kuningas tegi koosolijatele teatavaks, et EIVK ajalootoimikonna ja idapataljonide võitlejate „Mälestusteraamatut“ toimetuse küsimus lahendatakse 14. märtsil, mil toimub EIVK juhatuse laiendatud koosolek, kuhu on kutsutud ka teada-tuntud sõjaajaloolased, kes senini on andnud välja sõja-ajaloolisi raamatuid ja kirjutanud selle kohaseid artikleid ajakirjanduses. Hr.-d Voldemar Pinn, Ants Kõverjalg, Rein Helme ja Hannes Walter.

EIVK juhatuseliikmete aruannete ja ettekannetele järgnes koosviibimine ja pidulik lõunasöök Sakala Keskuse ringsaalis, kus EIVK tagasi valitud juhat. esimees tänas kõiki EIVK liikmeid talu osutatud usalduse eest ja palus kõiki Eesti II Vabadussõjast osavõtjaid, Eesti isamaa-aatelse vabatahtlikke võitlejaid, tulla taaskohtumisele 23. juunil Viljandisse!

EIVK Viljandi kokkutulekule on selle teadaandega kutsutud ka kõik väljaspool Eestit elavad EIVK liikmed ja sealsed vabadusvõitlejad, olenemata sellest, millise üksusega nad idarindel sõdisid Eesti tuleviku eest!

Jaan Kuningas, EIVK president

Toimetuse märkus: Kuna teated saabusid liiga hilja, vabandame, et ei olnud võimalik õigeaegselt ära trükkida „Võitleja“ märtsi/aprilli numbris.

Meie perest läks sõtta neli vabatahtlikku. Püüan osaliselt valgust heita nende meeste ootustele ja lootustele kodumaa vabastamiseks Nõukogude Liidu okupatsiooni võimalisuse alt aastal 1941. Püüan ka lühidalt kirjeldada nende erinevat saatust eesti vabatahtlikena saksa sõjaväe teenistuses ja lahingutes idarindel aastail 1941–1945 Teise Maailmasõja keerises.

Meie toast läks sõtta neli meest: isa, õemes ja kaks venda. Värbamiskoht: „Ümberasujate“ (Umsiedler) laager piitlitas Lõuna-Saksamaa väikelinnas, nimega Schwäbisch Hall. Aeg: suvi 1941. Eestist olime sinna saabunud erirongil märtsikuul samal aastal. Olime paigutatud meie tarvis tühjaks tehtud nunnadest halastajadest residentshoonesse ülimoodsa haigla juures. Igale perekonnale oli püütud varuda omaette väike toepelnaridega tuba. Meie pere elas ühes sellises toas mõnda aega seitsmekesi.

„Ümberasumine“ Eestist Saksamaale viidi läbi Nõukogude Liidu ja Saksamaa vahel loodud kurikulausa Ribbentrop/Molotovi salakokkuleppe alusel, millest ju rahval polnud tookord veel aimugi. Imestades kogesime aga, et asjaajamise juures meiesugustega näis kehtivat üldkümmlaine, meile täiesti arusaamatu koostöövaim Eestist okupeeritud venelaste ja saksa riigi esindajate vahel! Kui viisin oma jalgratta pakkimiskontu Tiigi tänaval Tartus, kus meilekuuluvad suuremad esemed transpordiks Saksamaale ette valmistati, võttis mu ratta vastu lahkenäoline vene punaarmee naisohvitser! Ei oodanud sellist lahkuks okupatsioonivägede esindajalt.

Meile teadmatult oli Ida-Euroopa jaotatud kahte sfääri, vene ja saksa mõjupiirkondadeks. Sisuliselt olid Baltimaad meie seljataga Venele maha müüdnud. Ilmselt aga oli selles salaleppes täpsustatud saksa nõue, et sellele osale elanikkonnast Eestis, kellel oli kaudeimigi side saksa päritoluga, võimaldatakse „ümberasumine“ Saksamaale, saksa kulu ja kirjadega.

Vabatahtlikuna võitles mu isa soomusrongi erüksuses Eesti Vabadussõjas. Noorpõlves oli ta aktiivselt osalenud vabadussõdalaste liikumises meie kodukohas „Sael“, Kõõla kihelkonnas, Vaimastvere vallas, Tartumaal. Larka oli isa poolehoidu võitnud. Võisin olla ehk viieaastane, kui meie lugupeetud Eesti Vabariigi kordnik, keda ju kõik hästi tundsin, tuli mu isa ülekuulamisele viima, konfiskeerides isa püstoli, mida ta laetuna padja all hoidis. See vapustas kogu me perekonda. Isa oli avalikult tuntud kommunistide vastane. Ta otseselt vihkas punaseid. Küllap see põhiline põlgustunne kommunisti vastu mõjutas ka tema järglaste hoiakut. Kui venelased Eestisse sisse tulid alul baasid, hiljem okupatsioonivägedega, olin üksteist aastat vana. Juba sellest algusest mäletan põhilist tülgaustust nende vastu, mis minus siis kees ja keeb pidevalt edasi!

Kui venelased okupeerisid Eestit, olime äärmiselt rusunud. Tundsin tõsist muret, et võibolla keegi kaebab isa peale, tuues ette tema kommunistivastase tegevuse. Kartsin, et ehk isa vahistatakse, küüditatakse punaste poolt, või juhtub hullematki. 1941. aasta kevadel avanes võimalus pääseda vene võimuvalitsuse ähvardava terrori küüdist. Pandi käiku „ümberasumise“ teine faas. Otsustasime seda väljapääsuteed kasutada. Panime nimed kirja.

Et kvalifitseerida „ümberasumise“ programmi vastuvõtmisel, et rahuldada vastavaid eelingimusi ja -nõudeid, ei olnud meil vaja töde moonutada. Ei olnud ka vaja kellegi meelegaheks lipitseda ega käituda „sakste sabarakkudena“. Mu ema on puhasverd sakslane, pärit Härgmäe (Ergeme) mõisast Lätis, Eesti piiri läheduses, Valgast veidi läänepool. Mu sakslastest vanavanemad olid seal elanud ja mõisa pidanud juba aastakümneid, kui mitte kauem. Lühidalt: emapoolne saksa päritolu avas meile ukse Nõukogude Liidu vägivaldse okupatsiooni alt pääsemiseks. Eirangil läbi Läti, Leedu ja Poola saabusime Schwäbisch Halli märtsikuul 1941.

Isa oli veendunud, et silmikirjalik koostöö Stalini ja Hitleri vahel ei saa kesta kaua. Ta oli kindel, et veel samal suvel puhkeb sõda! Selle pöörasena tunduva veendumuse peale tegi ta kihlvedust mitte mehega meie laagris, võitleja pudel konjakit! Keegi täitsavõti oli nendest kihlvedudest piiksanud meie laagrijuhile (SA mees). See kutsus isa „vaibale“. Pööras peale, et Suur-Saksamaa ja Nõukogude Liidu vahel kehtib koostööleping, mis tagab kahe suurvõimu vahelise sõpruse. Vihejki konflikt tekkimise võimalus nende kahe suuri vahel ulatuvat riigireetuse piirini („Derartige Tätigkeiten grenzt an Hochverrat“). Oli ju-ju üldiselt teada, et riigireetmine diktaatorliku võimuvalitsuse all on karistatav surmanuhtlusega.

Nagu vält selgest teavast tabas meid plahvatuslik suursündmus: „Sõda Venemaaga, härra Rammo, sõda Venemaaga!“ kuulsime ühel suvehommikul laagrihoone eesõuest hüüdeid, rõkkavaid rõõmuhõikeid. Olime rabatud. Kuupäev: 22. Juuni 1941. Kas oskasime tookord aimata, milliseid inimohvreid nõuab see sõda, millist hävingut see kaasa toob? Teadsime ainult, et olime seda suursündmust salaja oodanud ja igatsenud. Muide, isa võitis kuus pudelit konjakit!

Kas avab see sõda meile tee tagasi kodumaale? Eestist lahkudes ei uskunud me hetkekski, et see oleks lõplik jumalagajätt. Ehkki olime tembeldatud „ümberasujateks“ vastavalt suurvõimude poolt sobitatud programmi nimele, ei olnud meil pisematki soovi ega tahet Eestist kusagile ümber asuda! Olime põgenikud võõrriigi kommunistliku võimuvalitsuse eest okupeeritud kodumaa. Meis hõõgus kustumatu lootus, et saaksime peatselt pöörduda tagasi koju. Reaalselt võimalust selleks ei osanud küll tookord ette kujutada, põhiline tunne aga säilis.

Vajasime abi, et vene väed Eestist välja lüüa. Tolla eksisteeris ainult üks riik, kes oli selleks võimeline: Saksamaa. Tahtsime kaasa aidata. Selleks avaneski võimalus: major Soodlae oli tehtud ülesandeks värvata vabatahtlikke „ümberasujate“ laagritest Saksamaale. Pidi loodama eestlasi üksus saksa kaitsepolitsei (Schutzpolizei) raamistikku. Siht ja eesmärk: punajäanuste väljakammimine Eesti pinnalt, pärast Eesti vabastamist saksa sõjavägedega poolt.

Vabatahtlikult läks meie pere ühistoast sõtta neli meest: isa Alfons Rammo (43), õemes Ott Toomik (21), vend Erik Rammo (19) ja vend Gösta Rammo (15). Gösta pani oma vanuseks 17. Ta nägi ka nii väija: pikk, tugev, sale kuid laiaõlgne. Nendest kahe mehe eel nõudis sõda oma ohvriks. Nad langesid lahingutes idarindel: õemes Ott Toomik Lõuna-Ukraina stepides sügisel 1943, ja vend Gösta Rammo meeleheitlikudes lähivõitlustes, kaitses Kuramaa sillapead, hiliskevel 1945.

Isa vabastati Ukrainas sõjateenistusest akutsutele maohaavade tõttu. Tal osutus võimalikuks pöörduda tagasi Eestisse tsivilistina augustikuul 1942.

(Järgneb)

Valdek Raiend

KILDE „VÕITLEJA“ MINEVIKURADADELT...

Eesti vabatahtlike pataljoni ülem major (tolleaegne auaste) A. Rebane Raudristi Rüütliiristi kandjana kõrgemate rindejuhtide seas. Pildil vasakult major A. Rebane, kindral A. Grasser, kindralmajor Siewert (58. jalav. div.) ja kindral O. Model. Foto on tehtud 1944. a. talvel lisaks kindral Modeli külastaigu puhul. (Võitleja nr. 72)

Jaanikuu on meie ajaloo olnud rõõmu aga ka kurbuse ja leinakuu. 40. aastat tagasi avaldas „Võitleja“ nr. 6 (72) juunis 1958 huvitava juhtkirja ja avaldame selle Võidupüha 79. aastapäevale mõeldes:

Saatuslik juuni

Eestluse sümbol — sini-must-valge — õnnistati Otepääl 4. juunil 1884. Sellele sündmusele ja päevale tuleb vaadata kui eestluse vaimse iseseisvuse sünnile. 22./23. juunil 1919 võit Võnnu all — sellega tähistame kõikide aegade võitlusi ja võite. See on eesti relvade võidupäev.

14. juunil 1941 teostavad punased okupandid värske maailmaajaloo suurima roima: tuhanded eestlased, mehed, naised ja lapsed küüditatakse loomavaguneis Venemaa tühiimaadele. Sellele oli eelnenud 17. juunil 1940 punase Venemaa agressioon Eestile — murdes kõiki lepinguid, marsis Punaarmee Eestisse sisse ja tema kannul järgnenud NKVD alustas enneolematu terroriga, mis haaras peaaegu igat eesti perekonda.

Kui 22. juunil 1941. aastal pruun Saksamaa alustas sõjategevust punase Venemaa vastu, tõi see sündmus meie rahvale uusi lootusi, mis osutusid aga petlikeks, nii poliitiliselt kui ka militaarselt. Vene teistkordne okupatsioon tõi meie rahvale veel suuremaid kaotusi kui esimene.

Juuni 1941 on veelgi üks nimetamistväärne tähtpäev: Sel kuul sündis keskselt organiseerimatult ja spontaanselt eesti partisanlus-metsavendlus, mis pani aluse venelaste poolt lammutatud eesti relvastatud jõudude uuele tuumikule, mis andis meie II Vabadussõjas legendaarseid lahingüksusi ja juhte.

24. juunil s.a. tähistame sõjasangari kolonel Alfons Vilhelm Robert Rebase 90. ndat juubelisünniaastapäeva. Kodu-Eestis Ilmus Eesti Vabariigi 80. juubeliaastal koolimees-ajaloolane Voldegar Pinni koostatud väga põhjalik „Kolonel Alfons Rebase“. Ta on aastaid kogunud andmeid endistelt sõjameestelt üle maailma, sugulastelt ja arhiividest.

See ajalooline raamat peaks jõudma igasse eesti perekonda, et teada, kuidas see sõjasangar võitles iseseisva Eesti eest ja selle nimel. Natsismi ja hitlerismiga polnud vähimatki tegemist, ta eitas mõlemaid. Rebase tegi erandlikuks, legendaarseks tema erakordselt operatiivne, kiire taibukus ja kindel otsustusvõime.

Kolonel Rebase pühitses oma 50. a. juubelisünnipäeva Inglismaal. Tema relvavend Väino Pärtel kirjutas „Võitleja“ nr. 6 (72) juunis 1958:

Kol. A. Rebase kahekordne juubel

24. juunil k.a. pühitseb meie nimekamaid ja tuntumaid sõjamehi Teisest Maailmasõjast kol. Alfons Rebase oma 50. a. juubelisünnipäeva, tähistades ühtlasi 30-aastast teenistust ohvitserina.

Arvukad relvavennad, kaasvõitlejad ja sõbrad vaatavad kol. Rebasele kui suurele eestlasele ja innukale Eesti vabaduse eest võitlejale, kes on oma sõjamehe-kohustust, võidelda eesti rahva ning kodumaa eest, viimseni täitnud ja kes pole ka pealesunnitud pagulaspäevil oma mõoka nurka riputanud, vaid hoiab selle halja.

Meie rahvas kodumaal ja üle maailma laialipillatud eesti võitlejad ulatavad temale üle suurte kauguste oma käe õnnitluseks kahekordse juubeli puhul, soovides temale ühtlasi palju õnne, edu ja senist lakkamatut julgust ning indu edaspidiseks eluks, tööks ja võitluseks!

Alfons Rebase astus pärast gümnaasiumi lõpetamist Narvas 1926. a. E.V. Sõjakooli ja lõpetas selle I järgus 29.08.1929 nooremleitnandiks ühendatuna, kuid vanusega arvates 29.08.1928, mis näitas tema edutamist juba ohvitserikarjääri algpäeval. Edasi teenis A.R. Soomusrongide Rügemendis ja Kaitseliidu Sakala malevas 1935. aastast (sõjaväelise instruktoriga). Tema teened hinnati Valgeristi (3. kl.) ja Läti teeneteristi annetamisega.

Venelastele baaside andmise ajal määrati A.R. Lihula komandandiks, kellena tal oli hea võimalus punaväge lähemalt tundma õppida, millised õpsed temale hilisemates võitlustes suure edu kindlustasid. Eesti täieliku okupeerimisel 1940. a. suvel vabastati ta sõjaväest. Ta töötas lühikest aega Lasnamäel lihttööliseks, kuid pidi varsti punaste poolt „mõrgitud inimesena“ silmapiirilt kaduma. Asunud end metsades varjama, näeme teda juba 1941. a. märtsis organiseerimas metsavendi, kusjuures ta asus juhtima neid Valgejõe, Viitna, Aasperre j.t. rajoonides.

Metsavendade juhina alitas ta 1941. a. Saksa vägede saabumisel kodumaad punastest

puhastada ja määrati kohalikuks Omakaitse ülemaks. See rahulik teenistuskohd ei rahuldanud aga sõjameheks sündinud A. R-i, kes juba tookord nägi ette, et Eesti vajab oma maa kaitseks ida vastu hädasti oma sõjaväge. Nii ongi ta peatselt 184. Julgestusgrupi koosseisus, algul 15. suusakompanii ülemana ja 1942. a. augusti lõpust 658. ldpataljoni ülemana, kus teda kapteniks ühendati. Tema vaprust ja juhtimisoskust vääristati rea aumärkide ja ristidega.

Sõjameeste keskel oli juubilaril nimi üldiselt tuntud juba 1941–1942. aastatel, laiemale avalikkusele muutus ta aga otse legendaarseks kujuks 1943. a. lõpul ja 1944. a. algul, mil saksa rinne Leningradi all kokku varises ja algas saatuslik taandumine Eesti piiride suunas. Tolleaegsetes vahelduvates taandumis- ja kaitselahingutes näitas Rebese pataljoni erilist initsiatiivi ja vaprust, andes punaväele ootamatuid lööke tiibade kaitset, mis kandsid lahingulist rünnak-iseloomu. Samuti lõi ta ka kaitselahingutes veriselt tagasi arvukalt ülekaalus olnud punaväe üksusi. Suurte sõjaliste teenete ja erakorralise vahvuse eest ühendati siis A. R. majoriks ning annetati temale lisaks teistele aumärkidele veel sakslaste kõrgeim aumärk — Raudristi Rüütliiristi 23. veebruaril 1944.

1944. a. algasid Eestile saatuslikud päevad, mil rinne kandus Narva alla. Väljaspool Eestit võideldud eesti rahvusüksused koondati kodumaa piiridele, eriti Narva alla. Sinna võttis kaitselõigu sisse ka Eesti Brigaad, mis oli ümberformeerimisel Eesti Diviisiks. Pärast lühikest komandeerimist Õppebrigaadi viidi A. R. üle Eesti Diviisi koosseisu ja määrati 47. Rügemendi 2. pataljoni ülemaks. Kui punavägi 1944. a. suvel oli suutnud tungida sügavale Lõuna-Eestisse, saadeti A. R. koos oma pataljoniiga Tartu ruumi punaste edasitungi pidurdamiseks. Peale soome-poiste pataljoni oli Rebese võitlusgrupp selles ruumis ainsaks reaalseks jõuks vastupanus, sest halvasti varustatud ning relvastatud Omakaitse pataljonid ning teised üksused ei suutnud tohtule ülekaalule kuigi kaua vastu panna. Lootusetus olukorras täitis kol. Rebane kodumaa kaitset oma kohust viimseni ja tema mehed võitlesid kui lõvid.

Septembri lõpul taandus A. R. koos võitlevate üksustega Saksamaale Neuhammeri õppelaagrisse, kus Eesti Diviis formeeriti ümber täiendatuna teistest üksustest. A. R-e 46-s rügemend paigutati diviisi koosseisus uuesti rindele, Opepni alla. Vaatamata lootusetule olukorrale lõi diviis veel rea edukaid lahinguid punaste vastu, ehkki seal ei võideldud otseselt kodumaa eest, vaid ainult vaenlase hävitamise sihiga. Kindralinspektor kindralmajor J. Soodla ja teiste eesti juhtide vastuseisust ning protestist hoolimata sundis kokkuvarisev Suur-Saksamaa eestlasi võitlema enda eest ning veel kandma mõttetuid inimkaotusi. Oma üksusega viibis A.R. siis korduvalt kottides, kust ta aga, nagu alati varemgi, juhtimisosavuse tõttu oma üksusega välja murdis.

Saksamaa kapitulatsioon eel täitis kol. A. R. veel diviisi ülemade kohuseid.

Eesti ja eesti rahvas ei kannu ajaloo ees süüdi ega vastutust olukorra eest Euroopas, mis järgnes sõja lõpule, samavähe oma kodumaa ja selle iseseisvuse kaotamise eest. Eesti võitlejad lähevad ajalukku otse legendaarsete sõduritena, mida oli sunnitud tunnustama ka meie idavaenlane, kelle üksused kartsid lahinguid eestlastega. Meie võitlejate hulgas on A. R. vastuvaidlematult üks meie suurimaid sõjamehi, kelle lahingutest osavõtu arv kui ka lahingute suuruse ning ägeduse mõõt ületab palju teisi.

Väino Pärtel

„Tsehhi põrgust“ pääses kolonel Rebane Briti tsooni, kus ta elas koos abikaasa Agniaga Goslari linnas kuni 1947. aastal siirdus Inglismaale salaluure SIS teenistusse. See operatsioon ebaõnnestus, kuna KGB oli võimeline oma agente kasutama Baltikumis ja hävitama SIS-i poolt treenitud ja sinna saadetud eestlased ja lätlased.

1961. aastal läks Rebane tagasi Saksamaale salaluure teenistusse. 8. märtsil 1976 lakkas Tammehetkedega Raudristi Rüütliiristi kavaleri kolonel Alfons Rebase süda tujukast. Kuri haigus murdis nimekaima eesti väejuhi Teises maailmasõjas. Abikaasa Agnia järgnes talle neli aastat hiljem. On arvata, et 90.-dal sünniaastapäeval tuuakse Rebese põrm Tallinna Metsakalmistule puhkama kodumaa mulda, kus ootavad teda ees isa Robert ja kasuema Olga.

On arvamisi, et tubli sõjamees ei olnud tuntud kirjamees. Olgu teadmiseks, et aialeht „Võitleja“ asutamiseks saidik — ligemale veerand sajandit — oli Rebane selle toimetuse kolleegiumi liige ja kirjutas järjekindlalt sõjameeste ajalehe veergudel poliitilistel teemadel. Neid kirjutusi on mitukümmend ja väärivad talletamist. Samuti juurdeldisat ajalooline foto ei ole mitte tehtud Raudristi Rüütliiristi annetamise päeval Himmastes, vaid märtsi kuul XXVI korpuse staabis lisaks, Narva rinde tagalas.

Unustamatut armast abikaasat ja endist Vabadussõja õppursõdurit

FELIX H. SAALFELDT'i

Mälestab 7. surma aasta-päeval

Sügavas kurbuses

Siiri

Mälestus Sinust ei kustu...

TORONTO EESTI ÜHISPANK

Asukoht: Eesti Majas, 958 Broadway Avenue

Toronto, Ontario M4K 2R6

Telefon 465-4659 Fax 465-8442

Järgmine „Võitleja“ ilmub 12. augustil 1998. a.

Kaastööd palume saata toimetusse hiljemalt kolm nädalat enne lehe ilmumist.

VETERANID SAID TEADLIKUMAKS

Osavõttejaid kokkutulekust, teises reas keskel erukindral Einseln, temast paremal EVÜ esimees Kenn Oidermaa, vasakul EVLiidu esimees Raivo Kalamäe.

Eesti Sõjaveteranide Liidu ja Eesti Võitlejate Ühingu (NSW) ühisel korraldusel toimus 22. veebr. 1998.a. Sydney Eesti Maja sõjaveteranide ruumis, nende liikmete kokkusaamine erukindral Aleksander Einselniga, kes oli Austraalia Eesti Seltside Liidu toetusel kutsutud siniste eestlaste keskuste külastajaks Eesti Vabariigi 80. aastapäeva tähistamisel. Selles kokkusaamises osales ligi 50 Teise maailmasõja ja Vietnami sõjaveterani.

Kindralit võtsid Eesti Maja üksel vastu Eesti Sõjaveteranide Liidu esimees Raivo Kalamäe ja Eesti Võitlejate Ühingu esimees Kenn Oidermaa, kes juhatasid külalise koosviibimise ruumi, kus ta sõjaheliku tervitusega vastu võeti.

Peale lauda istumist tervitas Raivo Kalamäe mõlemi organisatsiooni nimel lugupeetud külalist, andes sealjuures lühilevivate tema elust ja tegevusest ning palus teda kirjeldada tegelikku olukorda kodumaal.

Ligi kolmetunnise istumise jooksul täitis kindral seda soovi ammendavalt ja vastas paljudele küsimustele. Kaasvõitlejate Palumetsa ja Muraka valmistatud kerget einet nauditi ohtralt. Kokkusaamine andis meie sõjameestele kindlasti senisest palju selgema ülevaate Eestis toimuva kohta.

Raivo Kalamäe

KRISTLIK KULTUUR ja MORAAL VAEKAUSIL

Ida & Kesk-Euroopa rahvaste organisatsioon (SEEN) pidas oma aasta peakoosoleku kohaliku ukraina kirikusaalis. SEEN Hamiltonis on jäänud ainukeseks organisatsiooniks, kes on jõudnud koostööd hoida 9 Ida-Euroopa rahvusgrupi vahel. SEEN loodi balti rahvaste ettevõtmisel 1977.a. ja hõlmab praegu tsehe, slovake, ungari, rumeenlasi, ukrainlasi, lätlasi, leedulasi, poolakaid ja eestlasi. Vaatamata, et ungari on tülis Transvaalia alade pärast ja leedulased lahkarvamisel Viini suhte. Kuid ühisel probleemil kodumaal — võitlus kommunistliku ideoloogia jäänuste ning demokraatliku korra ülesehitamisel on sidunud erinevaid arusaamisi Kanadas. Liberaalide partei sise- ja välispoliitika on olnud mitmel korral tulipunktis, eriti homoskusaalsete „perekondade“ seaduslikuks muutmine, emigratsiooni põhimõtted ja kaubavahetus kommunistliku Hiinaga. Terava kriitika osalisteks said kohalikud parlamendi liikmed Stan Kease ja Shelia Coppins.

Aktiivselt on kaasa aidanud SEEN'i tööle ka mõned „kanada“ kiriku-, poliitika ja sõjaväe tegelased. Hamiltoni linnaape Robert Morrow on lgaastane piduliku õhtusöögist osavõtja. Läänud aasta üritusele jäeti kutsed saatmata eelnimetatud parlamendi liikmetele. Praegune linnaape on ka üks SEEN'i auilikutest, tema reentete eest juba aastaid „Musta Lindi“ demonstratsioonide korraldamise abistamisel.

President E. Lindaja andis lühikese ülevaate läinud aasta tegevusest. SEEN annab välja info voldikut vähemalt kaks korda aasta jooksul, üks tavaliselt jõulude ajal ja teine kevadepühadeks. Voldik saadetakse paljudele parlamendi liikmetele nii keskvallitsuses kui ka Ontario parlamendis. Märkikirju on saadetud keskvallitsusele ning provintsidele haridust ning emigratsiooni puutuvates küsimustes. Hamiltoni linnavallitsusele saadeti tänukiri nn. „Merry Christmas“ probleemi positiivse lahendamise puhul. Nimelt nõudis mitte kristlased, eesotsas juudi organisatsioonid, Hamiltoni mäe peale viiva tee äärest sildi „Hamilton wishes you Merry Christmas“ mahavõtmist ja asendamist „Happy Holidays“ sõnastusega. Kuid linnaape ja suurem osa nõunikke jäi „jõulude“ juurde ja silt säras üle Hamiltoni kuni 6. jaanuarini. SEEN oli selle põhimõtte eest võidelnud juba aastaid.

Kuna puudus uus „materjal“ juhatuse moodustamiseks siis valiti E. Lindaja tagasi presidendiks, abideks jäid tsehn ning ukrainlanna. Sekretäriks leedulane ja laekuriks lätlane. Ürituste korraldajaks valiti poolakas ja info kordnerimise juhatajaks poolatar. SEEN'i juures töötab ka vist ainukene maailma „Musta Lindi“ komitee, mille esinaiseks on rumeenlanna. Komitee on „igaks juhaks“ praegu küll „talveunes“, kuid käsitles läinud aastal Moldaavia küsimusega, kuna see Rumeeaniale kuuluv maa-ala on ikka veel okupeeritud venelaste poolt.

Sisuka aruande esitas ase-president H. Semenuk immigratsiooniga seoses olevate küsimuste alal. Miljonid taksimaksjate raha kulutatakse „illegaalsete“ isikute advokaatide, majutuse ning toitlustamisele. Kõneleja on Ontarios vastava komisjoni esinaiseks. Koosolek otsustas saata uue märkikirja kesk- ja provintsi valitsustele. E. Lindaja tõstis üles probleemi, mis on tekkinud „Balti Charteri“ allkirjutamisega. Wiesenthali organisatsioon (sõjakurjategijaid jälitaja juudi ettevõtte) tungs kallele jälle Balti riikidele, levitades infot nagu oleksid need riigid „natsistlikuks“ muutunud? Koosolek otsustas saata märkikirja Kanada keskvallitsusele, nõudes selle organisatsiooni tegevuse selgitamist Kanadas levitatavate süüdistuste kohta. Juudid nõuavad kõikide „Relva-SS-is“ teeninute sõjameeste vastutuse võtmist.

Kuna läinud aastane pidulik õhtusöök õnnestus hästi, otsustati sarna üritust korrata järgkordselt ungari lastele kuuluv kiriku hoones. Koosolek lõppes hilsõhtul ukrainlaste poolt valmistatud suupiste maitsemisega ja läbirääkimistega.

E. Lindaja

KAPTEN GUSTAV VAINU IN MEMORIAM

Eesti kaadriohvitser kapten Gustav Vainu lahkus Torontos meie keskelt 3. märtsil. Leinatenistuse pidas 7. märtsil. peapiiskop Udo Petersoo Vana-Andrese piiskoplikus kirikus Torontos. Ta ütles: „Ole ustav surmani, siis tahan ma sulle elukrooni anda! Looja annab inimesele kaasa maapeal rändamiseks tõekspidamiste alused — arusaamise sellest mis on õige ja hea, kui ka sellest, mis on ebaõige ja vale. Elu seab tihti üles inimesele tõkkeid — raskusi ja kaotusi. Jumala abiga, aga ka enda jõul peab inimene tihti nendest üle saama. Me saadame Jumala igaviku rahuks armsa isa, venna, sugulase, kaaskristlase ja vabadusvõitleja teadmise, et ta on võidelnud head võitlust.“

Eesti Vabariigi aupeakonsul Kanadas Ilmar Heinsoo ütles lahkunud vabadusvõitlejale tänu President Lennart Meri sõnadega Eesti Vabariigi 80. aastapäeva puhul: „Eesti Vabariik tänab Eesti eest võidelnud, isiklikku vaprust ja eeskujut ilmutanud, õpetajaid ja diplomaate, teadlasi ja elupäästajaid, riigiametnikke ja vabadusvõitlejaid, inimesi, kes on andunud ennast pühendanud erialatööle. Neid kõiki on põhjust tänada meie riigi ja rahva hoidmise eest.“

Gustav Vainu (Markin) sündis 29. jaanuaril 1917.a. Audru vallas, Pärnumaal talupidajate Anna ja Jaani esimese lapsena. Tal oli kaks nooremat venda ja noorem õde. Vend Kristjan langes Velikije Luki all mobiliseerituna Eesti Laskukorpusesse. Vend Mihkel peab Audrus isatalu ja õde Ellen elab perekonnaga Pärnus.

Gustav sai alghariduse Audrus ja lõpetas 1935. aastal Pärnumaal Ühisgümnaasiumi. Ta kutsuti 1. juulil 1936 kaitseväge aastast sundaga teenima. Tulevane kaadriohvitser Vainu lõpetas 1938. aastal Sõjakooli ja ülendati lipnikuks. Järgnes Sõjakooli ohvitserideklassi lõpetamine ja nooremeitnandiks ülendamine 1. septembril 1939, päeval mil puhkes Saksa-Poola sõda. Teenis jalaväe sidepataljonis Tartus kuni Nõukogude võimu kehtestamisega Eestis arvat Punaarmee teenistusse.

Kohe peale Saksa-Vene sõja algust viidi Punaarmeesse kuuluvad eesti üksused jalamarsi korras Pihkva-Porhovi ruumi Vene rindele. Kui eestlased saadeti eeslinile, siis esimesel võimalusel joosti üle sakslaste poolele. Leitnant Vainu pääses sel teel 9. juulil 1941. Vähestel eestlastel õnnestus otsekohe Eestisse pääseda. Enamus sõjavange saadeti Ida-Preisimaale, kus neid koheldi kõige äärmuslikumats tingimustes.

Pärast vangilaagrist vabanemist novembris 1941 ta puhkas ja kosus mõned nädalad ning astus vabatahtlikult enne uut aastat Eesti Julgestus-Politseipataljoni number 41. Kolmanda kompanii ülem oli ltn. Harald Teder ja üksiks rühmaülemaks ltn. Gustav Vainu. Sakslased nõudsid tagala kaitseks ja partisanide tegevuse tõkestamiseks eestlaste abi ja nii algas eesti meeste ja leitnant Vainu sõjatee kodumaa kaitseks.

7. mail 1942 viidi leitnant Vainu üle Eesti Julgestusüksuse — Politseipataljoni number 39 koosseisu ja saadeti Pihkva-Luuga rajooni rindetagala julgestuseks. 8. mail 1943 astus ta Eesti Leegioni. Septembris 1943 ühendati üleleitnandiks. Neeveli rindel sai novembris 1943 haavata. 1. jaanuaril 1944 ühendati kapteniks ja tuli paranenult Eesti Diviisi 46. rügemendi, 1. bataljoni 1. kompaniisse.

Veebruaril lõpul ja märtsil algul 1944 aitas Narva jõe läänekallast tagasi vallutada. Tema oli see ohvitser, kes tegi ettepaneku autasustada allohvitser Harald Nugiiseks Rüütliristiga ja sai selle eest Rügemendilemlalt noomitus, et ettepanekuga temast „mööda mindi“. Gustav ja Harald olid kirjavahetuses surmani ja jagasid oma vanu mälestusi.

Kapten Vainu sai märtsis 1944 Narva rindel jalast raskesti haavata ja veetis mitu kuud sõjaväehaiglas Tartus. Vigastuse tõttu viidi teda suvel 1944 Diviisi Tagavararügementi. Pääses Saksamaale ja oli paar kuud jalavigastusega Posenis sõjaväehaiglas. Neuhammeri õppelaagrisse jõudis detsembris 1944. Määrati ohvitseride reservi ja kui Punaarmee jõudis 12. veebruaril 1945 Neuhammerisse, aitas kapten Vainu organiseerida invaliididest ja ohvitseride reservist laagri kaitseks võitusgruppi, et veidigi pidurdada vaenlase edasitungi. Taganemine osutus paratamatuks.

Veebruaril lõpul jõudis kapten Vainu Tagavarapataljoni koosseisu Taani, kus oli kuni sõja lõpuni, mil viimased eesti sõjamehed saadeti Taanist Saksamaale Uklei vangilaagrisse. Sõjavangist vabanemise dokument kannab kuupäeva 21. oktoober 1946.

Saksamaal töötas ta elektrikuna Ühendriikide armee juures tegutsuva eesti pioneerkompanii 8745 koosseisu kuni Kanadasse emigreerumiseni veebruaris 1952. Kanadas töötas jällegi elektrikuina 17 aastat erafirmas ja 13 aastat Ryerson Polytechnical Institute's kuni puhkepalgale minekuni.

Kapten Vainu „Soldbuchis“ on lisaks ülenduste ja haavata saamiste kuupäevadele au- ja vaprusmärkide kuupäevad: 2. aug. 1942 — Talvesõja Idamedal, 31. mail 1943 — Idarinde vahvusmedal II klass, 26. novembril 1943 — Raudrist II klass, 31. jaan. 1944 — Haavatasaamise märk, 7. märtsil 1944 — Raudrist I klass, 2. veebr. 1945 — Haavatasaamise hõbedane märk, 6. aprillil 1945 — Jalaväe rünnakumärk. Kapten Vainu oli Teise maailmasõja algusest kuni viimase päevani rindeohvitser ja peale nelja Rüütliristi Kavaleri kõige enam autasustatud läände pääsenud Eesti kaadriohvitser.

Igavesse unele läinud sangar puhkab oma abikaasa Inna kõrval York kalmistul Torontos. Kallis kaasvõitleja — puhka rahu sõbraliku Kanada mullas!

Valdek Raiend

H. Later & Company Ltd.

Insurance Brokers

101 Duncan Mill Road, Suite 300

Don Mills, Ontario M3B 1Z3

Telefon (416) 445-4451

Fax (416) 445-5133